

ΠΡΟΣΤΑΣΗ

Κριτική Αρθρογραφία και Νομολογία

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

A. Χρονική Αρμοδιότητα Εξέτασης Προσφυγής
(ΣτΕ 2846/ 2019)

B. Προϊστάμενοι Οργανικών Μονάδων
ΣτΕ 2819/ 2017)

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

A. Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Υπαλλήλων
(Εγκύκλιος υπ' αριθμ. ΔΙΔΑΔ/Φ.69/122/οικ. 14540/
23.7.2020 (ΑΔΑ: 60ΕΚ46ΜΤΛ6- Ι2Δ) του Υπουργείου
Εσωτερικών)

**B. Χρόνος Ασφάλισης Σε Περίπτωση
Ανάκλησης Διορισμού**
(Εγκύκλιος υπ' αριθμ. Φ.10141/41565/1762/ 6.2.2019
του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και
Κοινωνικής Αλληλεγγύης)

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Νέες τεχνολογίες και το μέλλον των πόλεων
Αντώνης Ροβολής

**«Έξυπνες» πόλεις και η αρχιτεκτονική της
ασφάλειας: ποιμαντική εξουσία και ο
σκηνοθετημένος σχεδιασμός του δημόσιου χώρου**
Marc Schuilenburg και Rik Peeters

πρ ΟΤΑ ση

Διμηνιαία Επιθεώρηση για την Τοπική Αυτοδιοίκηση Κριτική Αρθρογραφία και Νομολογία

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ	ΝΙΚΟΛΑΟΣ Θ. ΜΑΥΡΙΚΑΣ Αντιπρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, ε.τ.
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΥΛΗΣ	ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΛΑΧΟΥ Πολιτικός Επιστήμων, Εμπειρογνώμων Τοπικής Αυτοδιοίκησης ΚΙΜΩΝ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών
ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ	ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΚΗΣ τέως Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΛΑΝΗΣ Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΔΙΑΜΑΝΤΙΔΟΥ Προϊσταμένη του Τμήματος Αδειών Διαμονής του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΝΑΣΑΙΝΑ Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ	ΔΗΜΗΤΡΑ ΤΡΟΜΠΟΥΚΗ Υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών
DTP	ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΤΣΟΥΛΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΚΗΣ
ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΙΣΤΟΤΟΠΟΥ	ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ISSN	ΚΙΜΩΝ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΣ www.diaplous-autodioikisi.gr ΑΘΗΝΑ info@diaplous-autodioikisi.gr 2459- 4172
ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ	Ηλεκτρ. περιοδικό «πρΟΤΑση», τμ., τχ., σελ...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΑΡΘΡΩΝ, ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	iv
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ	iv
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	172
Νέες τεχνολογίες και το μέλλον των πόλεων, <i>Αντώνης Ροβολής</i>	172
«Έξυπνες» πόλεις και η αρχιτεκτονική της ασφάλειας: ποιμαντική εξουσία και ο σκηνοθετημένος σχεδιασμός του δημόσιου χώρου, <i>Marc Schuilenburg και Rik Peeters</i>	176
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	195
A. Χρονική αρμοδιότητα εξέτασης διοικητικής προσφυγής, ΣτΕ 2846/2019	195
B. Προϊστάμενοι Οργανικών Μονάδων, ΣτΕ 2816/ 2017.....	199
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ	201
A. Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Υπαλλήλων	201
B. Χρόνος ασφάλισης σε περίπτωση ανάκλησης διορισμού	207

**ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΑΡΘΡΩΝ,
ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ**

Το ηλεκτρονικό περιοδικό «**πρ ΟΤΑ ση**»

δέχεται προς ανάρτηση/ δημοσίευση άρθρα και μελέτες που αφορούν θέματα της δημόσιας διοίκησης και ειδικότερα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τα άρθρα και οι μελέτες μπορούν να έχουν τόσες λέξεις όσες επιθυμεί ο/ η συγγραφέας τους, ώστε να παρουσιάζεται μία πλήρης εικόνα του αντικειμένου του άρθρου ή της μελέτης και να αναπτύσσονται οι απόψεις του/ της συγγραφέα, χωρίς να είναι απαραίτητη η σύγκλισή τους με αυτή της Σύνταξης του περιοδικού (του Επιστημονικά Υπεύθυνου και των Υπεύθυνων Ύλης). Επίσης, μπορούν να δημοσιεύονται και σχόλια σε όσες δικαστικές αποφάσεις αποστέλλονται στο περιοδικό.

Οι συγγραφείς ενημερώνονται ότι τα έργα τους, εφόσον δημοσιεύονται στο ηλεκτρονικό περιοδικό «**πρ ΟΤΑ ση**»,

μπορούν να αναπαραχθούν ελεύθερα και δωρεάν, υπό την προϋπόθεση/ παράκληση να μνημονεύεται το ηλεκτρονικό περιοδικό και ο/ η συγγραφέας του άρθρου.

Σημειώνεται ότι για την αποστολή άρθρων, μελετών, δικαστικών αποφάσεων (με ή χωρίς σχολιασμό) και διοικητικών εγγράφων προς δημοσίευση στο περιοδικό μπορείτε να απευθυνθείτε στο: info@diaplous-autodioikisi.gr.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Το ηλεκτρονικό περιοδικό «**πρ ΟΤΑ ση**», με

δωρεάν κι ελεύθερη πρόσβαση, σκοπεύει στη δημοσίευση της γνώσης που παράγεται από τη δημόσια διοίκηση, σε όλες της τις βαθμίδες. Αποσκοπεί, δηλαδή, στην ανάδειξη της δημιουργικότητας των δημοσίων υπαλλήλων. Προσδοκά, δε, να αποτελέσει ένα ελεύθερο βήμα για όσους επιθυμούν να αποτυπώσουν, να μοιραστούν και να αιτιολογήσουν την άποψή τους σε θέματα της καθημερινής τους εργασίας. Επίσης, με τη δημοσίευση κρίσιμων διοικητικών εγγράφων και της επίκαιρης νομολογίας σε θέματα της τοπικής αυτοδιοίκησης, ολοκληρώνεται η προσπάθεια παροχής πρόσβασης στους ενδιαφερόμενους πολίτες στην αναγκαία γνώση για τη λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Δηλώνεται ότι το περιοδικό δεν αποσκοπεί στην άμεση πληροφόρηση των ενδιαφερομένων κατά τη στιγμή έκδοσης των δικαστικών αποφάσεων και των διοικητικών πράξεων (άλλωστε λειτουργούν πολλοί εξειδικευμένοι ιστότοποι για αυτό το λόγο).

Η ηλεκτρονική έκδοση του περιοδικού στον ιστότοπο:

www.diplous-autodioikisi.gr

υποδηλώνει την συμπληρωματικότητα των δύο προσπαθειών, οι οποίες στοχεύουν στον ίδιο σκοπό (με διαφορετικά μέσα): στην ανάδειξη της δημιουργικότητας των δημοσίων υπαλλήλων και την αλληλεπίδραση των ιδεών και των προσπαθειών τους.

Παρακαλείσθε, εάν έχετε κάποιες παρατηρήσεις επί των μελετών που είναι αναρτημένες στον ιστότοπο (www.diplous-autodioikisi.gr), καθώς και για κάθε θέμα που αφορά στη λειτουργία του, όπως απευθυνθείτε στο:

info@diaplous-autodioikisi.gr

Νέες τεχνολογίες και το μέλλον των πόλεων¹

Αντώνης Ροβολής

Περίληψη

Ο εικοστός πρώτος αιώνας έχει χαρακτηριστεί ως αιώνας της μεγάλης αστικοποίησης, καθώς υπολογίζεται ότι μέχρι το τέλος του αιώνα αυτού ο πληθυσμός των αστικών περιοχών θα φθάσει το 85 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού. Οι πόλεις έχουν μία ιδιαίτερη σχέση με τις νέες τεχνολογίες και ο όρος που κυριαρχεί στην σχέση πόλεων και νέων τεχνολογιών είναι οι «έξυπνες πόλεις». Ο όρος αυτός άρχισε να χρησιμοποιείται από την δεκαετία του ενενήντα και αναφερόταν κυρίως στην σύνδεση διαφόρων κοινοτήτων και περιοχών με τις νέες τεχνολογίες. Πλέον ο όρος μπορεί να αναφέρεται στην χρήση των νέων τεχνολογιών για την βελτίωση των αστικών μεταφορών, της κοινωνικής ζωής, του αστικού περιβάλλοντος, αλλά και στην διασύνδεση και διοίκηση των πόλεων, καθώς και στην ίδια των «εικόνα» των πόλεων. Πολλές πόλεις έχουν εφαρμόσει νέες τεχνολογίες σε πολλούς τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής μέσω συγκεκριμένων πολιτικών. Η εφαρμογή τέτοιων νέων τεχνολογιών ήδη έχει βελτιώσει την οικονομική και κοινωνική ζωή, ταυτόχρονα όμως έχει προκύψει και μια σειρά προβλημάτων τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστούν.

Λέξεις-κλειδιά: οικονομία και πόλεις, νέες

Εισαγωγή

Ο εικοστός πρώτος αιώνας μπορεί να χαρακτηριστεί, σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ, ως η εποχή κατά την οποία η πλειοψηφία της ανθρωπότητας θα

Τόμος 5, Τεύχος 28, σελ. 172- 175

κατοικεί πλέον σε αστικές περιοχές (OECD, 2015). Σύμφωνα με τις αυτές τις εκτιμήσεις, μμέχρι το τέλος του αιώνα το ποσοστό των κατοίκων των αστικών περιοχών θα φθάσει το 85 τοις εκατό. Οι αστικές περιοχές παρουσιάζουν μια σειρά πλεονεκτημάτων, με κυριότερο ίσως την μμεγάλη τους συμβολή στην αύξηση της παραγωγικότητας και την οικονομική μεγέθυνση των χωρών τους. Αυτή η συμβολή αυξάνεται αναλογικά με το μέγεθος των πόλεων,

αναφερόμενοι στην εμπειρία των χωρών του ΟΟΣΑ και έτσι οι μεγάλες αστικές περιοχές είναι αυτές που έχουν μεγάλη παραγωγικότητα, μεγάλη παραγωγή καινοτομικών προϊόντων και υπηρεσιών, αλλά ταυτόχρονα είναι και εστίες δημιουργίας στον χώρο του πολιτισμού. Πρέπει να αναφερθεί ότι η συμβολή πχ. της μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας την περίοδο 2000-2010 ήταν κοντά στο 78% της συνολικής μεγέθυνσης της χώρας (όπως ανωτέρω). Η σχέση των πόλεων με την νέα τεχνολογία μπορεί να πάρουν πολλές μορφές, για παράδειγμα μπορεί η ίδια η εικόνα της πόλης να ενισχύεται μέσα από τις νέες τεχνολογίες (Urban, 2002). Ο όρος που κυριαρχεί, όμως, στην σχέση πόλεων και νέων τεχνολογιών είναι οι «έξυπνες πόλεις».

Κυρίως μέρος

Υπάρχουν πολλές προσεγγίσεις για το τι σημαίνει «έξυπνη πόλη» (smart city). Ο όρος smart city, ο οποίος άρχισε να

Ο Αντώνης Ροβολής είναι Καθηγητής στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, E-mail: rovolis@panteion.gr

¹ Το άρθρο δημοσιεύτηκε στο ηλεκτρονικό περιοδικό *Homo Virtualis* 2(1): 15-20, 2019

χρησιμοποιείται την δεκαετία του 1990, είναι μάλλον ασαφής και πολλές φορές χρησιμοποιούνται εναλλακτικά οι όροι intelligent ή digital city (ψηφιακή πόλη). Την δεκαετία του 1990 ο όρος αναφερόταν κυρίως στο πως κοινότητες στο αστικό περιβάλλον θα μπορούσαν να «συνδέονται» με τις νέες τεχνολογίες. Συνήθως με τον όρο «νέες τεχνολογίες» εννοούνται οι τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας (ICTs, δηλαδή Information & Communication Technologies), το διαδίκτυο των «πραγμάτων» (Internet of Things), η χρήση αισθητήρων (sensors), η «γεωχωρική» τεχνολογία (geospatial technology), η τεχνητή νοημοσύνη (artificial intelligence) και η αλυσίδα κοινοποιήσεων (blockchain).

Γενικά, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι υπάρχουν δύο γενικές κατηγορίες ορισμών για τις «έξυπνες πόλεις». Σύμφωνα με την πρώτη, κάποιες πόλεις υιοθετούν νέες τεχνολογίες για να αναπτύξουν την οικονομία τους, να βελτιώσουν τις αστικές μεταφορές, την κοινωνική ζωή και το αστικό περιβάλλον. Σύμφωνα με την δεύτερη, μία πόλη θα πρέπει να διασυνδέεται και να διοικείται μέσω νέων τεχνολογιών και υπολογιστικών συστημάτων (ICTs). Αυτήν την τελευταία προσέγγιση υποστηρίζουν οι μεγάλες τεχνολογικές εταιρείες, όπως για παράδειγμα δείχνει η συνεργασία της τοπικής κυβέρνησης του Ρίο ντε Τζανέιρο ή της Φιλαδέλφειας των ΗΠΑ με την IBM, ή οι επενδύσεις της Cisco στην πόλη Songdo της Νοτίου Κορέας. Σε αυτήν την κατεύθυνση κινούνται οι προσπάθειες πολλών πόλεων να προβάλουν μία τέτοια «τεχνολογική» εικόνα.

Μία κατάταξη ειδικών έχει δώσει τις δέκα «καλύτερες έξυπνες πόλεις» στον κόσμο με πρώτη την Βαρκελώνη (ακολουθούν κατά σειρά η Σιγκαπούρη, η Κοπεγχάγη, η Νέα Υόρκη, το Λονδίνο, το Άμστερνταμ, το Χονγκ Κονγκ, το Ντουμπάϊ, το Ρίο ντε Τζανέιρο και το Παρίσι). Πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε μία από αυτές τις πόλεις έχει ακολουθήσει έναν διαφορετικό δρόμο, τονίζοντας κάποιες

από τις διαθέσιμες νέες τεχνολογίες. Η Βαρκελώνη έχει ήδη χρησιμοποιήσει τέτοιες τεχνολογίες σε πολλούς τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, αλλά, για παράδειγμα, η Κοπεγχάγη έχει εστιάσει στα ανοικτά δεδομένα και την χρήση των νέων τεχνολογιών για την συμμετοχή των πολιτών στα κοινά. Παρόμοια είναι και η πολιτική στο Άμστερνταμ. Σε κάποιες πόλεις των ΗΠΑ, όπως για παράδειγμα την Ατλάντα, οι νέες τεχνολογίες έχουν χρησιμοποιηθεί για την δημόσια ασφάλεια και επιτήρηση με την ευρύτατη χρήση καμερών στους δημόσιους χώρους. Σε άλλες αμερικανικές πόλεις, όπως στην Πόλη του Κάνσας και την Βοστώνη, η έμφαση έχει δοθεί στην βελτίωση της επιχειρηματικότητας με τις ICTs, αλλά και την βελτίωση των ψηφιακών ικανοτήτων των κατοίκων των πόλεων αυτών (Moskvitch, 2016).

Η Αμερικανική κυβέρνηση έχει συνειδητοποιήσει πόσο σημαντικές είναι οι εφαρμογές των νέων τεχνολογιών στην οικονομική ζωή των πόλεων. Στην Ειδική Έκθεση για τον Αμερικανό Πρόεδρο (President's Council of Advisors on Science and Technology, 2016), αναφέρονται οι τεχνολογίες για καθαρή ενέργεια, οι εξελίξεις στον τομέα των αστικών μετακινήσεων, νέα είδη συστημάτων ύδρευσης, οι νέες τεχνολογίες και καινοτομικές ιδέες στην κατασκευή κτηρίων και γενικότερα μεγάλων τεχνικών έργων, η αγροτική παραγωγή η οποία χρησιμοποιεί ελάχιστο «έδαφος» και νερό (και για αυτό είναι κατάλληλη για παραγωγή μέσα στον αστικό ιστό), καθώς και η μικρή κλίμακας «καθαρή» βιοτεχνική και βιομηχανική παραγωγή.

Στον τομέα των αστικών μετακινήσεων αυτές οι τεχνολογίες προβλέπεται να είναι η εξέλιξη των αυτόνομων οχημάτων, η επικράτηση των ηλεκτρικών κινητήρων στα αυτοκίνητα, η ευρύτατη χρήση συνδυασμένων μετακινήσεων με την χρήση εφαρμογών τεχνολογιών πληροφόρησης και ενημέρωσης (ICTs). Στον τομέα της ενέργειας ο στόχος είναι η χρήση συστημάτων θέρμανσης και ψύξης σε

επίπεδο συνοικίας ώστε να υπάρχουν οικονομίες κλίμακας, αλλά και προηγμένων συστημάτων HVAC σε επίπεδο κατοικίας (όπου τα συστήματα HVAC αναφέρονται σε heating, ventilation και air conditioning), η ευρύτερη χρήση συστημάτων αποθήκευσης ενέργειας χαμηλού κόστους, η χρήση προηγμένων δικτύων διανομής της ενέργειας (smart-grids, micro-grids), η ευρύτερη χρήση στις πόλεις συστημάτων φωτισμού χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης, κ.ά. Κρίσιμη θεωρείται και η ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στα συστήματα ύδρευσης των πόλεων. Στους κύριους στόχους περιλαμβάνονται η δημιουργία συστημάτων ανακύκλωσης των υδάτων σε τοπικό επίπεδο αλλά και η επαναχρησιμοποίηση σε κτήρια, η αποδοτική χρήση του νερού με «έξυπνα» συστήματα μέτρησης, κ.ά. Οι προβλέψεις είναι ότι θα υπάρξουν σημαντικές αλλαγές στην βιομηχανική παραγωγή των πόλεων. Οι αλλαγές αυτές εκτιμάται ότι θα συμβούν στους κλάδους υψηλής τεχνολογίας, στα προϊόντα τα οποία θα παράγονται «κατά παραγγελία» (on demand), στο 3D-printing, στην παραγωγή «χαμηλού όγκου» (small batch production), στις δραστηριότητες υψηλής προστιθέμενης αξίας οι οποίες απαιτούν ανθρώπινο κεφάλαιο και υψηλού επιπέδου σχεδιασμό. Για τις αλλαγές στην βιομηχανική περιοχή, θεωρείται ότι σημαντικό ρόλο θα παίξουν τα πάρκα καινοτομίας (innovation parks). Ένας ακόμα κλάδος οικονομικής δραστηριότητας ο οποίος εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει μεγάλη δραστηριότητα είναι η αστική «γεωργία» (urban farming), δηλαδή η παραγωγή αγροτικών προϊόντων μέσα στις αστικές περιοχές (urban agriculture και vertical farming).

Στον κλάδο των κατασκευών κτηρίων, οι νέες τεχνολογίες αναμένεται να οδηγήσουν σε φθηνότερες κατασκευές, αποδοτικότερες ενεργειακά, με συντομότερο χρόνο κατασκευής. Οι τομείς όπου θα υπάρξουν οι περισσότερες καινοτομικές εξελίξεις προβλέπεται να είναι στις προκατασκευασμένες κατοικίες,

στην τμηματική κατασκευή κατοικιών (modular construction), στις «εξατομικευμένες» κατασκευές (customization and personalization) και στις τεχνολογίες αισθητήρων για κατοικίες, οι οποίες θα συνδέουν πιθανές μεταβολές του περιβάλλοντος και των (δυναμικών) αναγκών των κατοίκων.

Ο Richard Florida, ένας από τους εξέχοντες θεωρητικούς της οικονομικής και κοινωνικής ανάλυσης των πόλεων έχει υποστηρίξει ότι οι πόλεις είναι ο προνομιακός χώρος για την ανθρώπινη δημιουργικότητα, την καινοτομία και οικονομική ανάπτυξη (Florida et al., 2017). Ο Florida (2018) έχει αναπτύξει την άποψη ότι παρά το ότι η κοινή γνώμη θεωρεί ότι τα κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου κατευθύνονται σε κλάδους όπως η τεχνητή νοημοσύνη και τα κρυπτονομίσματα, ο πιο σημαντικός τεχνολογικός «κλάδος» είναι οι πόλεις. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή εταιρείες, όπως η Uber και η Airbnb, σε ένα πρώτο επίπεδο ανταγωνίζονται οικονομικά με τις τέσσερις μεγάλες εταιρείες της πληροφορικής, δηλαδή την Apple, την Amazon, την Alphabet, και το Facebook. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, όμως, η Uber και η Airbnb, μαζί με άλλες όπως η Lyft, η Skip, η Bird, η Lime, η WeWork, έχουν αλλάξει την κινητικότητα, την εργασία, αλλά και το real estate, αστικό χώρο. Σύμφωνα με τα δεδομένα στην έρευνα αυτή, οι επενδύσεις σε «αστική τεχνολογία» (urban-tech investment) ήταν, το 2017, 44,1 δισεκατομμύρια δολάρια ή, αλλιώς, το 11,3% των παγκόσμιων επενδύσεων επιχειρηματικού κινδύνου.

Το γεγονός ότι οι πόλεις φαίνονται να είναι ο προνομιακός χώρος για την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών, οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν για την βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν και προβλήματα τα οποία μπορεί να προκύψουν ακριβώς από την χρήση αυτών των τεχνολογιών. Μάλιστα οι μελέτες αυτές τονίζουν το γεγονός ότι η νέα τεχνολογία κάνει μικρότερο τον κύκλο

ζωής των προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, όπως για παράδειγμα το ότι η χρήση ημιαγωγών σε πολλά προϊόντα μειώνει την ζωή τους κατά τα δύο τρίτα, ή το ότι υπάρχουν προϊόντα τα οποία όταν τελειώσουν οι μπαταρίες τους, πρέπει να αντικατασταθούν.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Branchi, P. E., Fernandez—Valdivielso, C., & Matias, I. R. (2015). Urban technology analysis matrix. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 26(3), 342-356.

Florida, R. (2018). *The rise of "urban tech"*, Retrieved 2 December from <https://www.citvlab.com/life/2018/07/the-rise-of—urban-tech/564653/>.

Florida, R., Adler, B., & Mellander, C. (2017). The city as innovation machine. *Regional Studies*, 51 (1), 86-96.

Moskvitch, K. (2016). Barcelona: The world's smartest city? *Engineering & Technology*, June, 40-51.

OECD (2015). *The Metropolitan Century: Understanding Urbanisation and its Consequences*, OECD Publishing, Paris.

President's Council of Advisors on Science and Technology (2016). *Technology and the Future of Cities*, Report to the President, Executive Office of the President: USA.

Robins, K., & Hepworth, M. (1988). New technologies and the future of cities. *Futures*, 155— 176.

Rossi, U., & Di Bella, A. (2017). Start-up urbanism: New York, Rio de Janeiro and the global urbanization of technology—based economies. *Environment and Planning A*, 49 (5), 999— 1018.

Urban, F. (2002). Small Town, Big Website? Cities and their Representation on the Internet. *Cities*, 19 (1), 49-59.

Wiig, A. (2015). IBM's smart city as techno—Utopian policy mobility. *City: Analysis of Urban Trends, Culture, Theory, Policy, Action*, 19 (2—3), 258-273

Ο συγγραφέας

Αντώνης Ροβολής: Καθηγητής Οικονομικής Ανάλυσης του Χώρου με έμφαση στην Οικονομική των Αστικών Κέντρων στο Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου. Πτυχιούχος του Οικονομικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών, MA σε Urban & Regional Studies από το Πανεπιστήμιο του Sussex, PhD από το London School of Economics. Έχει υπάρξει Research Fellow στο Queen Mary College, University of London, και ως υπότροφος της Καναδικής κυβέρνησης έχει πραγματοποιήσει επιστημονική έρευνα στα πανεπιστήμια McGill, Concordia, Université du Québec, York University of Toronto και University of Toronto. Έχει διδάξει στο Τμήμα Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, στο Τμήμα Γεωγραφίας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου και στην Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης.

«Έξυπνες» πόλεις και η αρχιτεκτονική της ασφάλειας: ποιμαντική εξουσία και ο σκηνοθετημένος σχεδιασμός του δημόσιου χώρου¹

Marc Schuilenburg και Rik Peeters

Περίληψη

Η αρχιτεκτονική της ασφάλειας γίνεται συχνά αντιληπτή με όρους περιστασιακής πρόληψης του εγκλήματος και του προστατευόμενου χώρου. Σε αυτό το άρθρο υποστηρίζεται ότι η εμφάνιση των «έξυπνων» πόλεων και της «έξυπνης» τεχνολογίας απαιτεί μία ευρύτερη αντίληψη του σχεδιασμού της ασφάλειας, η οποία έχει τη δυναμική να μεταμορφώσει τη διακυβέρνηση του αστικού μας τοπίου. Με βάση το έργο “De-escalate” του Eindhoven- στο οποίο ο προγραμματισμός του ήχου, της οσμής και του φωτισμού, σε συνδυασμό με την ανάλυση δεδομένων, χρησιμοποιείται για τη μείωση της βίας και της επιθετικότητας της εντός πόλης περιοχή ψυχαγωγίας- αποδεικνύεται ότι η επιδίωξη περισσότερης ασφάλειας στον αστικό χώρο, μπορεί, επίσης, να επιτευχθεί δίνοντας θετικά εναύσματα για δράση. Η περίπτωση αυτή μάς επιτρέπει να επανεξετάσουμε την αρχιτεκτονική της ασφάλειας με όρους της ποιμαντικής εξουσίας - η έννοια του Foucault (Φουκώ) για τη διακυβέρνηση ατόμων και πληθυσμού μέσω της μέριμνας και προστασίας. Σε αντίθεση με τις πιο εχθρικές μορφές περιστασιακής

Τόμος 5, Τεύχος 28, σελ. 176- 194

πρόληψης του εγκλήματος και του προστατευόμενου χώρου, οι οποίες επιδιώκουν τον «αποκλεισμό από το σχεδιασμό» ανεπιθύμητων συμπεριφορών, κλείνοντας χώρους, η ποιμαντική αρχιτεκτονική είναι περιεκτική με «εναλλακτικές λύσεις» για τη δημιουργία επιθυμητής συμπεριφοράς στον δημόσιο χώρο. Επιπλέον, αυτή η αρχιτεκτονική ενσωματώνεται και σχεδιάζεται μέσα στο υφιστάμενο δομημένο περιβάλλον, λειτουργεί περισσότερο μέσω ψυχολογικών προκλήσεων και λιγότερο μέσω φυσικών μέσων, και αναπτύσσεται κυρίως από ιδιωτικές εταιρείες και όχι από το κράτος.

Λέξεις κλειδιά

«Έξυπνη» Πόλη, «Έξυπνη» Τεχνολογία, Ποιμαντική Εξουσία, Αρχιτεκτονική, Ασφάλεια

Εισαγωγή: αρχιτεκτονική της εξουσίας

Το 1978, οι εργάτες που κατασκεύαζαν τις νέες γραμμές του μετρό ήρθαν αντιμέτωποι με τα απομεινάρια του κύριου ναού των Αζτέκων στην καρδιά της Πόλης του Μεξικό, τα οποία είχαν θαφτεί κάτω από την αποικιακή πόλη για αιώνες.

Peeters: «[Smart cities and the architecture of security: pastoral power and the scripted design of public space](#)», *City, Territory and Architecture*: (2018) 5: 13

¹ Η ελεύθερη απόδοση του κειμένου από τα αγγλικά έγινε από τον Κίμων Σιδηρόπουλο. Το άρθρο στην πρωτότυπη μορφή του μπορεί να ανακτηθεί από εδώ: Marc Schuilenburg and Rik

Με την ανακάλυψή τους, αναδείχθηκε πως οι Αζτέκοι είχαν επεκτείνει το ναό επτά φορές. Κάθε γενιά δημιουργούσε ένα ψηλότερο οικοδόμημα στην κορυφή του παλαιότερου, σε μία προσπάθεια να ευχαριστήσει τους θεούς, αλλά και για να διεκδικήσουν τη θέση τους στο πάνθεον των μεγάλων μεσοαμερικανικών πολιτισμών. Είχαν ως πρότυπο για την ιερή περιφέρεια της πόλης τους, τη χαμένη πόλη του Teotihuacan, ευρύτερα γνωστή ως «γενέτειρα των θεών», και χρησιμοποίησαν την αρχιτεκτονική των ναών τους με την αξίωση να θεωρηθούν οικληρονόμοι του μεγάλου πολιτισμού που είχε προηγηθεί πριν από αυτούς. Αργότερα, οι Ισπανοί κατέβαλαν μεγάλη προσπάθεια να καταστρέψουν τη φυσική παρουσία της εξουσίας των Αζτέκων, και να την αντικαταστήσουν με τα δικά τους σύμβολα εξουσίας. Κατέστρεψαν τον ναό των Αζτέκων και χρησιμοποίησαν τις πέτρες του για να χτίσουν έναν Καθολικό καθεδρικό ναό. Ο νέος ναός αντιπροσώπευε τη φυσική και συμβολική καταστροφή της εξουσίας των Αζτέκων, και την ανάδειξη μιας νέας.

Η ιστορία του «κεντρικού ναού» των Αζτέκων και του Ισπανικού Καθεδρικού ναού αποτελούν σαφή παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο συνήθως αντιλαμβανόμαστε «την αρχιτεκτονική της εξουσίας»: σχεδιασμός κτιρίων και χώρων με στόχο την εργαλειοποίηση, το συμβολισμό ή την δικαιολόγηση της εξουσίας. Σύμφωνα με τη θεωρία του Foucault, μία από τις κύριες λειτουργίες της αρχιτεκτονικής είναι η οπτικοποίηση της εξουσίας και η μετάδοση ενός μηνύματος από τους κατασκευαστές της (Foucault 1977, Sudjic 2011). Η αρχιτεκτονική μάς λέει κάτι σχετικά με την (αυταπόδεικτη) σπουδαιότητα ενός ατόμου, θεσμού ή ιδεολογίας- όπως ο χρυσός Πύργος του

Τραμπ στο Μανχάταν ή το Μαυσωλείο του Λένιν στην Κόκκινη Πλατεία της Μόσχας. Η αρχιτεκτονική του θεάματος παραμένει ένα σημαντικό στοιχείο του δημόσιου χώρου των πόλεων σε ολόκληρο τον κόσμο ως μια φυσική εκδήλωση της «οικοδόμησης του κράτους» (Minlbergberg 2014) και της «οικοδόμησης του έθνους» (Vale 1992). Όμως, η ανάπτυξη της σύγχρονης κοινωνίας, από τον δέκατο έβδομο αιώνα, οδήγησε επίσης σε νέες εκδηλώσεις της εξουσίας μέσω της αρχιτεκτονικής. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί μέρος μιας μακράς ιστορίας προσπαθειών για τον έλεγχο του πληθυσμού μέσω της αρχιτεκτονικής. Ο Foucault ήταν ο πρώτος που καθιέρωσε μια σύνδεση μεταξύ της κυβερνητικότητας (*gouvernementalité*) του σύγχρονου κράτους- το οποίο ενδιαφέρεται περισσότερο για την παρακολούθηση και τον έλεγχο του πληθυσμού- και της αρχιτεκτονικής των σύγχρονων θεσμών. Στο *Επιτήρηση και Τιμωρία* ο Foucault έγραψε ότι «η λαμπρότητα της εθνικής κυριαρχίας, οι απαραίτητως θεαματικές εκδηλώσεις της εξουσίας, «σβήνονταν» μία προς μία από την καθημερινή άσκηση της επιτήρησης» (1977, σελ. 217). Η νέα μορφή εξουσίας ασκήθηκε σε διαφορετικές δομές εγκλεισμού. Υιοθετώντας το μοντέλο του Πανοπτικού του Jeremy Bentham, τα σχολεία, οι φυλακές και τα εργοστάσια «εναγκάλισαν» μια αρχιτεκτονική της πειθάρχησης, που στόχευε να δημιουργήσει ανθρώπους παραγωγικούς και αποδοτικούς, μέσω της εξατομίκευσης και της κατάρτισης.

Στην επόμενη σειρά διαλέξεων *Ασφάλεια, Επικράτεια, Πληθυσμός* (2009) και *Η Γέννηση της Βιοπολιτικής* (2008), ο Foucault ανέλυσε την εμφάνιση της εξουσιαστικής σχέσης της «ασφάλειας» στις φιλελεύθερες και νεοφιλελεύθερες

νοοτροπίες του νόμου. Εδώ, ο νόμος εξαρτάται από το «πως επιτρέπονται οι κοινωνικές σχέσεις να λαμβάνουν χώρα, πως ελέγχονται οι σχέσεις, πως διαχωρίζεται το καλό και το κακό, διασφαλίζοντας ότι τα πράγματα είναι σε συνεχή κίνηση [...] αλλά με τέτοιο τρόπο που οι εγγενείς κίνδυνοι αυτής της κυκλοφορίας να ακυρώνονται» (2009, σελ. 65). Παρόλο που ο Foucault δεν έφτασε σε μια ολοκληρωμένη ανάλυση της ασφάλειας- αφιέρωσε μόνο λίγες διαλέξεις σε αυτή την έννοια και ελάχιστα ασχολήθηκε με το ζήτημα του τι σημαίνει ασφάλεια στο χωρικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ζούμε - ένα σημαντικό στοιχείο των νέων πολιτικών ασφάλειας είναι μια αρχιτεκτονική που συνδυάζει την έννοια του ελέγχου με την ελεύθερη κυκλοφορία των ανθρώπων και των εμπορευμάτων. Ένα πολύ γνωστό παράδειγμα είναι ο πολεοδομικός σχεδιασμός του Παρισιού του 19ου αιώνα. Οι φαρδιές λεωφόροι, οριοθετημένα οικοδομικά τετράγωνα και οδικές αρτηρίες για τις σύγχρονες μεταφορές βελτίωσαν την κυκλοφορία, αλλά επέτρεψαν, επίσης, την ελεύθερη κυκλοφορία των κυβερνητικών στρατευμάτων για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης σε περιόδους ταραχών και άλλων εξεγέρσεων.

Παρόλο που έχουν γραφεί πολλά για την αρχιτεκτονική της κυριαρχικής και πειθαρχικής εξουσίας, λίγη προσοχή έχει δοθεί στην επανάσταση της αρχιτεκτονικής στην τρέχουσα διαδικασία «ασφαλειοποίησης». Η έμφαση στις σπουδές για θέματα ασφάλειας και προστασίας, εστιάζουν κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, κατά κύριο λόγο στους τρόπους εξονυχιστικής καταγραφής χώρων, όπως οδοφράγματα, ψηλοί φράχτες, χοντροί τοίχοι και φυλασόμενες πύλες αστικών γειτονιών και συμπλεγμάτων κατοικιών πολυτελείας

(π.χ. Davis 1992, Low 2003, De Cauter, 2004). Οι επικριτές του επιτακτικού ελέγχου και της υιοθέτησης φυσικών σχεδίων για την επίτευξη του ελέγχου, έχουν εδώ και καιρό τονίσει ότι μειώνει τη χρήση του δημόσιου χώρου από τους πολίτες και τη «ζωντάνια» του αστικού χώρου. Η ασφάλεια επιτυγχάνεται μέσω στρατηγικών αποκλεισμού και όχι μέσω στρατηγικών για τη βελτίωση ή την ενίσχυση των ήδη υπαρχόντων χώρων (Franck 2014). Παρόλο που η χωρική πρόληψη του εγκλήματος και οι ιδέες του προστατευτικού χώρου (Newman 1972), οι οποίες έχουν τις ρίζες τους στην έννοια της εδαφικής επικράτειας, είναι πράγματι σημαντικά στοιχεία των σύγχρονων αστικών χώρων, ωστόσο υποστηρίζουμε ότι παρέχουν επίσης μια περιορισμένη προοπτική ως προς το τι σημαίνει σήμερα η αρχιτεκτονική της ασφάλειας.

Τα τελευταία χρόνια, αρκετοί συγγραφείς έχουν τονίσει την πρωτοεμφανιζόμενη έννοια της «θετικής ασφάλειας», ως μέσο βελτίωσης της αστικής ασφάλειας και προστασίας, με στρατηγικές που βασίζονται σε θετικά χαρακτηριστικά διαβίωσης και συνύπαρξης των ανθρώπων, όπως «προστασία», «μέριμνα» και «του ανήκειν». Αυτές οι στρατηγικές είναι λιγότερο «αμυντικές» και επικεντρώνονται στην ενσωμάτωση παρά στον αποκλεισμό (π.χ., Vale 2005, Schuilenburg et al., 2014). Άλλοι επιστήμονες έχουν τονίσει πως ο αστικός χώρος χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο ως «παιδική χαρά» για τη χρήση «έξυπνων» τεχνολογιών, οι οποίες εμποδίζουν αλλά και διευκολύνουν την ελεύθερη κυκλοφορία των ανθρώπων και των προϊόντων, καθόσον συλλέγουν πληροφορίες σχετικά με αυτήν (Graham and Marvin 2001, Townsend 2013). Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα και των

δύο απόψεων, έχουμε ως σκοπό να απαντήσουμε στην ερώτηση: πώς οι αρχιτεκτονικές της εξουσίας μεταμορφώνονται εξαιτίας των «έξυπνων» τεχνολογιών και της «χωρίς αποκλεισμούς» κυβερνητικής πολιτικής; Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό, το άρθρο διακρίνεται σε τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος, αναλύεται η έννοια της «έξυπνης πόλης» και των υπόρρητων προεκτάσεων της, και τονίζεται πως παρερμηνεύονται πολλά αστικά ζητήματα και επιστημονικά προβλήματα λόγω των νέων όρων. Στο δεύτερο μέρος του άρθρου, παρουσιάζεται πως το έργο "De-escalate" εντός της περιοχής ψυχαγωγίας της Ολλανδικής πόλης Eindhoven εκφράζει νέους τρόπους δράσης και αντίληψης της αστικής ασφάλειας, καθώς και πως μεταλλάσσεται αυτή η περιοχή ως αποτέλεσμα τέτοιων πρακτικών. Στο τρίτο μέρος, εξετάζουμε την ιδέα της ποιμαντικής εξουσίας του Foucault για να κατανοήσουμε πως οι στρατηγικές της ασφάλειας, που βασίζονται σε θετικά χαρακτηριστικά, όπως η φροντίδα (cura), χρησιμοποιούνται για τον «έξυπνο» σχεδιασμό του δημόσιου χώρου. Στο τέταρτο μέρος, αναλύουμε τη νέα αρχιτεκτονική της εξουσίας που λειτουργεί στις «έξυπνες» πόλεις μας και πως αυτή αναδιαμορφώνει την ταυτότητά μας και τις κατηγοριοποιήσεις αυτής. Στην ανάλυση μας, προτείνουμε ότι αυτή η αρχιτεκτονική ασφάλειας επικεντρώνεται λιγότερο στην επιτήρηση και τον αποκλεισμό και περισσότερο στη σκηνοθετημένη χρήση του δημόσιου χώρου, σύμφωνα με νέα πρότυπα για τη συμπεριφορά μας.

Εξερευνώντας τη συζήτηση για την «έξυπνη» πόλη

Ο όρος «έξυπνη» είναι η πιο πρόσφατη «λέξη- κλειδί», αναφορικά με την πόλη, με

την οποία επαναπροσδιορίζονται οι στοιχειώδεις λειτουργίες της σύγχρονης πόλης. Ο όρος «έξυπνη πόλη» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στη δεκαετία του '90 και από τότε έχει κυριαρχήσει στην ατζέντα της πολεοδομικής πολιτικής. Εκείνη την εποχή, ο όρος προτάθηκε για να σηματοδοτήσει, αφενός τη στροφή των πολιτικών της αστικής ανάπτυξης προς την εφαρμογή νέων τεχνολογιών πληροφορικής και, αφετέρου, το τρόπο με τον οποίο οι κοινότητες θα μπορούσαν να γίνουν «έξυπνες» (Alawadhi et al., 2012). Η δημοσιότητα που περιβάλλει τις «έξυπνες» πόλεις συνοδεύεται από αναρίθμητες προσπάθειες για να αποκτήσουν αυτά τα χαρακτηριστικά. Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να υπάρχει σύγχυση σχετικά με το τι είναι μια «έξυπνη» πόλη, ειδικά από τότε που παρόμοιοι όροι χρησιμοποιούνται συχνά διαζευκτικά (Albino et al, 2015). Αν ψάξουμε στο Google τον όρο «έξυπνη πόλη», διαπιστώνουμε ότι η λέξη «έξυπνη» μπορεί να αναφέρεται σε μια μεγάλη γκάμα σημασιών- «έξυπνη», «γνωσιακή», «δημιουργική», «εικονική», «εργαλειακή», «διασυνδεδεμένη», «ψηφιακή», μεταξύ άλλων. Αν και ένας ενιαίος ορισμός της έξυπνης πόλης, που να εμπεριέχει όλα τα ανωτέρω, δεν υπάρχει και οι ορισμοί που τίθενται από συγκεκριμένες πόλεις, που αυτό-ονομάζονται «έξυπνες πόλεις», δεν τυγχάνουν παγκόσμιας αποδοχής, ωστόσο μπορούμε να εντοπίσουμε διαφορετικά χαρακτηριστικά στοιχεία στη βιβλιογραφία για τις «έξυπνες» πόλεις. Το πρώτο στοιχείο είναι η χρήση της τεχνολογίας (ΤΠΕ) για την αλλαγή και βελτίωση της ζωής σε μια πόλη («έξυπνη τεχνολογία»). Το δεύτερο στοιχείο είναι η ανθρώπινη διάσταση, στην οποία άνθρωποι, εκπαίδευση, μάθηση και

γνώση είναι κύριοι πρωταγωνιστές («έξυπνοι άνθρωποι»). Το τρίτο στοιχείο, αφορά τους θεσμούς (πολιτική και διακυβέρνηση), που σημαίνει ότι οι συνεργασίες και οι συνέργειες, μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, οδηγούν σε αποφάσεις και φέρνουν πρωτοβουλίες για τους πολίτες της «έξυπνης» πόλης σε πραγματικό χρόνο («έξυπνη διακυβέρνηση») (Pardo and Taewoo 2011, Cocchia 2012, Albino et al., 2015).

Με την ανάπτυξη της πανταχού παρούσας διασύνδεσης στο Διαδίκτυο, την κοινή χρήση μικρόσχημων ηλεκτρονικών συσκευών, όπως τα τσιπς RFID, και τη χρήση της τεχνολογίας για το σχεδιασμό τόσο του προσωπικού χώρου (κατοικία, αυτοκίνητο, γραφείο) όσο και μεγάλων αστικών περιοχών, οι πόλεις προσπάθησαν να νομιμοποιήσουν τη χρήση όλων αυτών. Η νομιμοποίηση και αναγνώριση της ρητορικής των «έξυπνων» πόλεων στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ πολιτικών και πολιτών είναι, από την τελευταία δεκαετία και μετά, βασισμένες σε τέσσερα διαφορετικά επιχειρήματα (π.χ. Meijer και Rodríguez Bolívar 2015, Shelton et al 2015). Το πιο γνωστό επιχειρήμα σχετικά με τη νομιμότητα της «έξυπνης» πόλης είναι ότι οι πόλεις εμφανίζονται ως βασικοί τόποι κοινωνικού πειραματισμού και επίλυσης προβλημάτων, δεδομένου ότι η πλειοψηφία του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε αστικές περιοχές, όπου εμφανίζονται μία σειρά προκλήσεων-υπερθέρμανση του πλανήτη, μείωση φυσικών πόρων, ανασφάλεια για εξάντληση τροφής και πηγών ενέργειας και παρατεταμένη οικονομική αστάθεια-πλήττουν σοβαρά τις πόλεις. Ο Barber (2013) υποστηρίζει ότι η διακυβέρνηση της πόλης είναι κρίσιμη για την επίλυση παγκόσμιων προβλημάτων και τονίζει ότι «οι δήμαρχοι κυβερνούν τον κόσμο». Στο

πλαίσιο αυτό, η «έξυπνη» πόλη υπόσχεται να λύσει τις πρωτοφανείς αστικές προκλήσεις (Ersoy 2017). Αυτό το δημογραφικό επιχειρήμα υποστηρίζεται από ένα δεύτερο: οι «έξυπνες» πόλεις ενισχύουν τις δημοκρατικές διαδικασίες. Η πρόσβαση των πολιτών σε δημοκρατικές διαδικασίες όπως η λήψη αποφάσεων και οι εκλογές μπορούν να βελτιωθούν με την «έξυπνη» τεχνολογία, με την οποία, αφενός, ενθαρρύνεται η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, και, αφετέρου, ενισχύεται η νομιμότητα των δράσεων του Δήμου.

Οι «έξυπνες» πόλεις μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Η παρακολούθηση, κατανόηση, ανάλυση και ο σχεδιασμός τη πόλης, ώστε να λαμβάνονται καλύτερες αποφάσεις, αξιοποιώντας τις πληροφορίες, βελτιώνει την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, την ισότητα και την ποιότητα ζωής των πολιτών της καθώς και τη συνετή διαχείριση των φυσικών πόρων (Batty et al., 2012, IBM 2012). Ο ακρογωνιαίος λίθος αυτού του επιχειρήματος είναι ότι η «έξυπνη» τεχνολογία καθιστά τη λειτουργία των ιδιωτικών επιχειρήσεων, των δημόσιων φορέων και τη διακυβέρνηση της πόλης οικονομικά αποδοτικότερη και ανοίγει το δρόμο σε νέες επιχειρήσεις και υπηρεσίες. Η ανάγκη για αποδοτικότητα στηρίζεται στην υπόθεση ότι ένας αυξανόμενος πληθυσμός ασκεί μεγαλύτερη πίεση στην αστική υποδομή και οι αρχές πρέπει συνεχώς να «κάνουν περισσότερα με λιγότερα μέσα». Αντί να αποτελεί δαπάνη, η «έξυπνη» τεχνολογία δημιουργεί ευκαιρίες προστιθέμενης αξίας στις πόλεις και βελτιώνει τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών της. Ένα τελευταίο επιχειρήμα υπογραμμίζει τον εναγκαλισμό της «έξυπνης» διακυβέρνησης με τη

δυνατότητα για πλήρη και μόνιμο έλεγχο και επιτήρηση των πολιτών. Το οικοδομημένο περιβάλλον μπορεί να σχεδιαστεί για να μειώσει την ευαλωτότητα με πολλούς τρόπους: από τις επιπτώσεις της υπερθέρμανσης του πλανήτη, της ραγδαίας αστικής ανάπτυξης, της μόλυνσης του νερού και του εδάφους, αλλά κυρίως από τις επιπτώσεις της εγκληματικότητας και της κοινωνικής διαταραχής. Ένας ξεχωριστός τύπος «έξυπνης» αρχιτεκτονικής μπορεί να εγκατασταθεί σε πολλαπλά επίπεδα, όχι μόνο αναφορικά με τις παγκόσμιες ροές ανθρώπων, αγαθών και πληροφοριών, αλλά και σε επίπεδο πλατειών, δρόμων και πάρκων- όλα με σκοπό την καταπολέμηση του εγκλήματος, της κοινωνικής αναταραχής και της παροχής μεγαλύτερης αίσθησης δημόσιας ασφάλειας. Σε αυτό το πλαίσιο, η «έξυπνη» τεχνολογία στοχεύει στη συλλογή δεδομένων και στη χρήση συστημάτων εκτίμησης κινδύνου για την εισήγηση αλλαγών στα μοτίβα του εγκλήματος σε συγκεκριμένες περιοχές, χρονικές περιόδους και αυτοματίζονται (Asquer 2014, σελ. 20, Bennett Moses and Chan 2016).

Ένας σημαντικός λόγος για τον οποίο η «έξυπνη» πόλη έχει γίνει ένα τόσο δημοφιλές «εργαλείο» των πολιτικών και των πολεοδόμων είναι το γεγονός ότι παρουσιάζεται ως μία «αποπολιτικοποιημένη» έννοια. Ποιος μπορεί να είναι αντίθετος σε μια «έξυπνη» χρήση των πόρων και του σχεδιασμού της πόλης; Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν κάποιες σιωπηρές υποθέσεις και συνεχή προβλήματα σχετικά με τις «έξυπνες» πόλεις. Πρώτα απ' όλα, οι «έξυπνες» πόλεις προωθούν μια νεοφιλελεύθερη πολιτική οικονομία που δίνει προτεραιότητα σε λύσεις προσανατολισμένες στην αγορά και στη

τεχνολογία και λιγότερο στην διακυβέρνηση και ανάπτυξη της πόλης (Hollands 2008, Kitchen 2014, Morozov and Bria 2018). Αυτό οδηγεί επίσης αυτόματα στην επέκταση της οικονομικής λογικής, πέρα από την οικονομική σφαίρα, και στην κοινωνική σφαίρα. Οι ασφαλείς πόλεις, για παράδειγμα, προσελκύουν τις επενδύσεις και τις επιχειρήσεις που είναι απαραίτητες για την οικονομική ευμάρεια και ανάπτυξη. Επιπλέον, η κυρίαρχη αντίληψη των «έξυπνων» πόλεων, ως αποτελεσματικών και ασφαλών, υποδηλώνει ότι μια τέτοια αλλαγή είναι εγγενώς θετική και παραβλέπει τις πιο κριτικές πολεοδομικές αντιλήψεις στη συζήτηση για τις «έξυπνες» πόλεις, όπως ορθώς επισημαίνει ο Hollands (2008), όπως π.χ. των Harvey (2005), Davis (1992), Lefebvre (1972) και Castells (1998) αναφορικά με την άνιση ανάπτυξη του «αστικού ιστού», «την αστικοποίηση με εμμονή στην ασφάλεια», το «δικαίωμα στην πόλη» και τις «μαύρες τρύπες του πληροφοριακού καπιταλισμού». Κατά συνέπεια, είναι σημαντικό να εξετάσουμε πώς οι στόχοι της «έξυπνης» πόλης-ασφάλεια, ανάπτυξη και βιωσιμότητα-σχετίζονται με τα νεοφιλελεύθερα υπόγεια ρεύματα, όπως αναδεικνύονται από το γεγονός ότι οι περισσότερες από τις καινοτομίες της αναφέρονται στην οικονομία της αγοράς και υπογραμμίζουν την ανάγκη για μια αποδοτική και βασισμένη στην ανάπτυξη χρήση του χώρου και των πόρων (περιλαμβανομένων και των ανθρώπινων πόρων).

Προκειμένου να ρίξουμε περισσότερο φως στο ερώτημα πώς η ζωή στην πόλη υποτάσσεται- μέσω της «έξυπνης» αρχιτεκτονικής- στους νόμους της οικονομίας της προβλεψιμότητας και της παραγωγικότητας, υποστηρίζουμε μια πιο ιστορική προοπτική, για το πώς

μεγάλης κλίμακας αλλαγές στην αστική αρχιτεκτονική είναι συνυφασμένη με «παλιές» τεχνικές εξουσίας και γνώσης, οι οποίες ανοίγουν δρόμους δράσης και σκέψης για τον εαυτό μας. Η τεχνολογία δεν είναι μόνο ένα εργαλείο για την εκτέλεση μιας συγκεκριμένης ενέργειας, αλλά επίσης και η συνθήκη μέσα στις οποίες ζουν οι άνθρωποι. Κοιτώντας μακροπρόθεσμα, πολλά από τα καθοριστικά στοιχεία της «έξυπνης» αρχιτεκτονικής είναι λιγότερο μοναδικά από ό,τι συχνά θεωρείται. Όπως θα υποστηρίξουμε, η έννοια της «έξυπνης» αρχιτεκτονικής έχει ρίζες που φτάνουν στην παλιά τεχνική της ποιμαντικής εξουσίας, η οποία προέρχεται από τον πρώιμο Χριστιανισμό και την προ-Χριστιανική Ανατολή με αναφορά στο πρόσωπο του βοσκού. Σε αντίθεση με την κυριαρχική και πειθαρχική εξουσία, η ποιμαντική εξουσία είναι «δύναμη φροντίδας» (Foucault 2009, σελ. 127), η οποία στοχεύει στην ευημερία του κοπαδιού- ή του πληθυσμού- μέσω συνεχούς παρατήρησης και διαχείρισης της καθημερινής ζωής. Παρά το γεγονός ότι η ποιμαντική εξουσία, οι «έξυπνες» πόλεις και η αρχιτεκτονική της ασφάλειας φαίνονται να είναι ασύμβατες εκ πρώτης όψεως, είναι χρήσιμο, ωστόσο, να αποκτηθεί περισσότερη γνώση για τη συνέχεια μεταξύ των δραστηριοτήτων και των λειτουργιών της ποιμαντικής εξουσίας στο παρελθόν και των στόχων της αρχιτεκτονικής της «έξυπνης» πόλης στο παρόν. Πιστεύουμε ότι αυτή η συνέχεια είναι ένα αδικαιολόγητα παραμελημένο θέμα στις σημερινές συζητήσεις για την ανάπτυξη της «έξυπνης» πόλης και την συζήτηση για την ασφάλεια του δημόσιου χώρου. Η ανάλυση που παρουσιάζεται σε αυτό το άρθρο είναι μια προσπάθεια να κατανοηθούν περαιτέρω οι σύγχρονες

αλλαγές στο σχεδιασμό και χρήση του αστικού χώρου.

«Έξυπνη» αρχιτεκτονική στην νυχτερινή οικονομία του Eindhoven

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η σχέση μεταξύ της ποιμαντικής εξουσίας και της «έξυπνης» αρχιτεκτονικής, μπορούμε να εξετάσουμε πιο προσεχτικά το έργο "De-escalate" στην περιοχή ψυχαγωγίας Stratumseind της Ολλανδικής πόλης Eindhoven. Το έργο αυτό είναι διδακτικό για τη μετασηματιστική δυνατότητα της «έξυπνης» τεχνολογίας στην αρχιτεκτονική της ασφάλειας σε δημόσιους χώρους. Το Eindhoven, που βρίσκεται στην επαρχία North Brabant στα νότια της Ολλανδίας, είναι μια από τις μεγαλύτερες πόλεις της χώρας, με πληθυσμό περίπου 223.000 κατοίκους, σχεδόν το ένα τρίτο των οποίων είναι αλλοδαπής προέλευσης. Η ιστορία της πόλης του Eindhoven χρονολογείται από τον δέκατο τρίτο αιώνα, όταν αρχικά ονομαζόταν Eindhoven, που σήμαινε κυριολεκτικά «Το Τέρμα των Ναυπηγείων». Μετά τη βαθμιαία ανάπτυξή της σε βιομηχανική πόλη κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, η πόλη αναπτύχθηκε με την άνοδο της εταιρείας ηλεκτρονικών ειδών Philips, η οποία ιδρύθηκε στο Eindhoven το 1891. Η Philips, μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες ηλεκτρονικών ειδών στον κόσμο, προσέλκυσε και έδωσε ώθηση σε πολλές εταιρείες υψηλής τεχνολογίας, βοηθώντας το Eindhoven να μετατραπεί σε σημαντικό τεχνολογικό κόμβο. Ενώ οι περισσότεροι κλάδοι της Philips έχουν πλέον μετακομίσει έξω από την πόλη, περίπου το ένα τέταρτο των θέσεων εργασίας στο Eindhoven εξακολουθούν να

βρίσκονται στον τομέα της τεχνολογίας και των ΤΠΕ.²

Από τα στατιστικά στοιχεία της Ολλανδίας προκύπτει ότι το Eindhoven κατέχει μια κορυφαία θέση σε σχέση με τα ποσοστά εγκληματικότητας και ανομίας. Το 2006, 2007, 2009 και 2010, το ετήσιο Βαρόμετρο Εγκληματικότητας της εθνικής κυκλοφορίας εφημερίδας AD «έστεψε» το Eindhoven ως την πόλη με το υψηλότερο ποσοστό εγκληματικότητας στην Ολλανδία. Σε εθνική κλίμακα, η Ολλανδία έγινε μάρτυρας μίας σημαντικής αύξησης του καταχωρημένου εγκλήματος, τόσο ως προς την ποιότητα όσο και ως προς το επίπεδο της βαρύτητας, από τη δεκαετία του '60 (Eggen and Van der Heide, 2005). Εντούτοις, μεταξύ 2012 και 2016, το καταχωρημένο έγκλημα, περιλαμβανομένης της βίας, των διαρρήξεων και των κλοπών, μειώθηκε κατά 20% στην Ολλανδία. Το περασμένο έτος, η αστυνομία κατέγραψε συνολικά 930.000 παραβάσεις. Ακολουθώντας την εθνική πτωτική τάση, η ασφάλεια και η προστασία στο Eindhoven βελτιώθηκαν σημαντικά. Παρόλα αυτά, η πόλη εξακολουθεί να είναι μια από τις πιο επικίνδυνες πόλεις στην Ολλανδία για να ζεις, αμέσως μετά το Amsterdam, σύμφωνα με το προαναφερθέν Βαρόμετρο Εγκληματικότητας.

Η τοπική αυτοδιοίκηση στην Ολλανδία έχει σημαντικές ελευθερίες για να ακολουθήσει τις δικές της πολιτικές ασφαλείας (Prins and Devroe 2017). Ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι το έργο "De-escalate" στο Eindhoven, το οποίο

έχει σχεδιαστεί για να αποτρέπει την κλιμάκωση και να εκτονώνει επιθετικές καταστάσεις. Το έργο "De-escalate" αποτελεί μέρος της φιλοδοξίας της πόλης να υλοποιήσει ένα αστικό περιβάλλον με γνώμονα τα δεδομένα.³ Το έργο υλοποιείται από μια κοινοπραξία εταιριών από ένα ευρύ φάσμα τομέων, μεταξύ των οποίων κυβερνητικοί και κοινωνικοί εταίροι, όπως το Πανεπιστήμιο Τεχνολογίας του Eindhoven, το Ινστιτούτο Ευφυούς Φωτισμού, το Δήμο του Eindhoven, την εταιρεία Philips, το Ολλανδικό Ινστιτούτο Τεχνολογίας, Ασφάλειας και Προστασίας και το Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας του Eindhoven. Το έργο αποσκοπεί στη συμπλήρωση των υφιστάμενων στοχοπροσηλωμένων αρχιτεκτονικών τεχνικών-μπάρες σε παράθυρα και πόρτες, συστήματα συναγερμού, κάμερες παρακολούθησης, ανίχνευση μετάλλων κ.λπ. – μέσω του σχεδιασμού διαδραστικού ήχου, οσμών και φωτισμού στην εσωτερική περιοχή ψυχαγωγίας Stratumseind.⁴ Το Startumseind είναι ο μεγαλύτερος δρόμος με παμπ στην Ολλανδία και ένας από τους πιο πολυσύχναστους δρόμους νυχτερινής διασκέδασης στη χώρα με πάνω από 50 καφέ, μπαρ και νυχτερινά κέντρα, που προσελκύει περίπου 40.000 επισκέπτες κάθε Σαββατοκύριακο. Η συμπεριφορά που σχετίζεται με μία «ζωντανή» περιοχή είναι συχνά δυναμική, επιθετική και μερικές φορές βίαιη και τρομακτική.

Για την καταπολέμηση της ενοχλητικής συμπεριφοράς, όπως η βία, η επιθετικότητα, ο βανδαλισμός, τα

² <https://www.iamexpat.nl/expat-info/dutch-cities/eindhoven> (πρόσβαση: 22 Μαΐου 2018).

³ <https://www.cbs.nl/en-gb/our-services/innovation/nieuwsberichten/big-data/statistics-netherlands-city-of-eindhoven-join-forces-to-launch-first-cbs-urban-data-center> (πρόσβαση: 22 Μαΐου 2018).

⁴ Έχουν επιλεγεί δύο καταστάσεις της πραγματικής ζωής για να δοκιμαστεί ο δυναμικός φωτισμός: η περιοχή ψυχαγωγίας και μια εγκατάσταση ψυχιατρικής περίθαλψης. Εδώ, εστιάζουμε στην εφαρμογή «έξυπνων» τεχνολογιών για τον σχεδιασμό του δημόσιου χώρου στην περιοχή ψυχαγωγίας.

απορρίμματα στους δρόμους, η δημοσία κατανάλωση αλκοόλ και η διαταραχή της κοινής ησυχίας στο Stratumseind, το έργο "De-escalate" συγκεντρώνει στοιχεία ανώνυμων επισκεπτών (μέχρι και 15.000 άτομα ταυτόχρονα) με ειδικό μηχανισμό μέτρησης, που ελέγχει τις επιδράσεις του χειρισμού φωτός, οσμής και ήχου στην επιθετικότητα και την ένταση στην περιοχή. Οι σύλτοι λαμπτήρων είναι εξοπλισμένοι με ασύρματους πομπούς, κάμερες CCTV, αισθητήρες και μικρόφωνα που ανιχνεύουν επιθετική συμπεριφορά και προειδοποιούν τους αστυνομικούς σε περίπτωση διαπληκτισμών.⁵ Τα καταγραφόμενα στοιχεία συλλέγονται και αποθηκεύονται από την κοινοπραξία δημόσιων και ιδιωτικών εταιρών για να σκιαγραφηθεί το προφίλ, να προειδοποιηθούν ή να στοχοποιηθούν τους επισκέπτες: κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, κοινωνική απόσταση, συμπεριφορά, αστυνομική παρουσία και δραστηριότητα· απορρίμματα στους δρόμους· παρουσία και δραστηριότητα των νταήδων στα καφέ· δελτία συμβάντων αστυνομίας· επίπεδο ήχου (ηχορύπανση)· πληροφορίες καιρού· ποσοστό κάλυψης χώρων πάρκινγκ· κατανάλωση μπίρας· άτομα που εισέρχονται και εξέρχονται από το Stratumseind· αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης· και δεδομένα κινητών τηλεφώνων (περιλαμβανομένης της παρουσίας τηλεφώνων και μοτίβων δραστηριοποίησης).⁶ Τα δεδομένα που συλλέγονται παρακολουθούνται σε οθόνες σε ένα δωμάτιο ελέγχου, το οποίο βρίσκεται σε ένα μπαρ στην περιοχή ψυχαγωγίας. Ο σκοπός είναι να από-κλιμακωθούν (de-escalate) πιθανές βίαιες

συγκρούσεις μεταξύ των επισκεπτών μεταβάλλοντας, πχ., την ένταση και το χρώμα του φωτισμού, στην περίπτωση που η ένταση στην περιοχή αυξάνεται.

Οι επιστημονικές μελέτες δείχνουν ότι η επιθετικότητα και η κλιμάκωσή της συχνά δεν σχεδιάζονται σκόπιμα, αλλά προκύπτουν επειδή οι άνθρωποι αντιδρούν σε συγκεκριμένα ερεθίσματα, που τους προκαλούν ή είναι καταλύτες, στο περιβάλλον τους (de Kort et al., 2014). Η έρευνα επίσης καταδεικνύει ότι ο φωτισμός μπορεί να λειτουργήσει ως ένας παράγοντας του περιβάλλοντος για να επηρεάσει την ατμόσφαιρα της περιοχής και ότι τα χρώματα προκαλούν συναισθηματικές αντιδράσεις στους επισκέπτες. Το μεγαλύτερο μέρος της βιβλιογραφίας στην έρευνα φωτισμού, υπογραμμίζει ότι σε σκοτεινά ή ήπιου φωτισμού περιβάλλοντα, οι άνθρωποι τείνουν να απελευθερώσουν τις κοινωνικές αναστολές τους, περισσότερο απ' ό,τι σε έντονα φωτισμένους χώρους (McAndrew 1993). Η αποτελεσματική χρήση της φωτεινότητας, του σχήματος, της λάμψης της σκιάς, της σιλουέτας και του χρώματος από έναν μηχανικό φωτισμού μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και να μειώσει τα περιστατικά που συμβαίνουν στην περιοχή. Σε μία συνέντευξη, ένα μέλος της ομάδας "De-escalate" δήλωσε: «Η ατμόσφαιρα φαίνεται να επηρεάζει έντονα τη συμπεριφορά των ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένης της επιθετικότητας- μιλάμε για ήπιες μορφές επιθετικότητας και όχι για βία. Ωστόσο, η ανθρώπινη συμπεριφορά από μόνη της συμβάλλει επίσης στην ατμόσφαιρα. Έτσι,

⁵

<https://www.theguardian.com/cities/2018/mar/01/smart-cities-data-privacy-eindhoven-utrecht> (πρόσβαση: 22 Μαΐου 2018).

⁶

<https://gr1p.org/tag/stratumseind/> (πρόσβαση: 22 Μαΐου 2018).

είναι ένας φαύλος κύκλος» (Schuilenburg et al., 2017, σελ. 47).

Η συγχώνευση των «έξυπνων» τεχνολογιών και του σχεδιασμού του δημόσιου χώρου στο Eindhoven δημιουργεί νέους τρόπους σκέψης για το πως σχεδιάζεται η ασφάλεια σε τομείς της καθημερινότητας της αστικής ζωής. Τα ψυχολογικά ερεθίσματα χρησιμοποιούνται για την τόνωση μιας αποτελεσματικής, ασφαλούς και προσανατολισμένης στην κατανάλωση, χρήσης του χώρου, μέσα από αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις που έχουν σκοπό να διαμορφώσουν τη συμπεριφορά των χρηστών του χώρου. Παρόλο που το έργο στο Eindhoven, το οποίο είναι περισσότερο γνωστό ως το «Ζωντανό Εργαστήριο» ("The Living Lab"), εδράζεται στην «ασφαλειοποίηση» της κοινωνίας επιδιώκοντας τον έλεγχο, χωρίς να σταματά ή να παρεμποδίζει την κυκλοφορία των επισκεπτών του Startumseind, εκφράζει μία διαφορετική παράδοση από τα κυρίαρχα και πειθαρχικά παραδείγματα επιτήρησης και αποκλεισμού, αλλά επίσης επισημαίνει την απομάκρυνση από την κυρίαρχη αρχιτεκτονική της ασφάλειας. Εκφράζει ένα όραμα κοινωνικού ελέγχου που παλεύει να δημιουργήσει έναν ελκυστικό και ασφαλή δημόσιο χώρο, μέσω παρεμβάσεων στη συμπεριφορά των χρηστών. Υπό την καθοδήγηση της «ιστορίας του παρόντος» του Foucault ψάχνουμε να κατανοήσουμε τις σχέσεις εξουσίας που στηρίζουν αυτόν το νέο τρόπο διακυβέρνησης της αστικής ασφάλειας, κατανοώντας την ως μέρος της ιστορικής εξέλιξης ενός ποιμαντικού τύπου εξουσίας και της βαθμιαίας αφομοίωσής του στο κοσμικό δόγμα της «έξυπνης» πόλης.

Ποιμαντική δύναμη

Η θεματική της ποιμαντικής εξουσίας από τον Michel Foucault αναλύθηκε στις διαλέξεις *Ασφάλεια, Επικράτεια, Πληθυσμός* (2009) στο Collège de France μεταξύ 1978 και 1979 και στις παραδόσεις στο πλαίσιο των διαλέξεων Tanner για τις ανθρώπινες αξίες "*Omnes et Singulatim*" (2000a) στο Πανεπιστήμιο του Stanford το 1979. Παρόλο που ο Foucault ποτέ δεν θεματοποιεί πλήρως την ποιμαντική εξουσία, περιγράφει ότι είναι ευεργετική («κάνει το καλό»): είναι μια αγαθοεργική εξουσία που ασχολείται με την «διακυβέρνηση των ψυχών» (2003, σελ. 177). Αυτή η τεχνική της εξουσίας ξεκινάει από την πρώιμη Χριστιανοσύνη και, κυρίως, στην ποιμαντική καθοδήγηση κατά την προχριστιανική Ανατολή στο πρόσωπο του ποιμένα (*berger*). Στις διαλέξεις *Ασφάλεια, Επικράτεια, Πληθυσμός*, ο Foucault δηλώνει ότι ο βοσκός δεν παρακολουθεί μόνο το κοπάδι στο σύνολό του, αλλά και το κάθε πρόβατο μεμονωμένα, εξασφαλίζοντας ότι τα πρόβατα δεν υποφέρουν, ψάχνει και βρίσκει τα ζώα που έχουν χαθεί και περιποιείται όσα έχουν τραυματιστεί (2009, σελ. 127). Παρόλο που το θέμα του βοσκού είναι επίσης παρόν στον «Πολιτικό» του Πλάτωνα και σε μερικές άλλες μικρής σημασίας αναφορές, η πρωταρχική έννοια δεν μπορεί να αναχθεί στην Ελληνική ή στη Ρωμαϊκή αρχαιότητα. «Δεν είναι ούτε Ελληνική ούτε ρωμαϊκή ιδέα», γράφει ο Foucault στο "*Omnes et Singulatim*" (2000a, σελ. 300, 2009, σ. 123). Οι Έλληνες και Ρωμαίοι θεοί, επειδή ήταν μεταφυσικά απομακρυσμένοι από τις ανθρώπινες υποθέσεις, δεν κατανοήθηκαν ποτέ ως ποιμένες (Schuilenburg 2015, Elden 2016).

Ο Foucault περιγράφει στο "*Omnes et Singulatim*" πως η ποιμαντική εξουσία είναι ταυτόχρονα μία

εξατομικευμένα (σε αντίθεση με τη νόμιμη εξουσία) και ολοκληρωτική μορφή εξουσίας, στην οποία ο ποιμένας (π.χ. Yahweh, χριστιανικός Θεός ή ανθρωπίνος πάστορας) φροντίζει για την επιβίωση της ομάδας, ως συνόλου, και όλων των μεμονωμένων προβάτων. Εδώ, ο Foucault διαπραγματεύεται το «παράδοξο του ποιμένα» (2009, σελ. 129), πιο συγκεκριμένα το ότι ο πάστορας πρέπει να φροντίζει για την πολλαπλότητα του συνόλου (omnes), ενώ παράλληλα προσβλέπει για την σωτηρία του κάθε ενός μεμονωμένα (singulatum), πρέπει απαραίτητα να λαμβάνει χώρα, ταυτόχρονα, μια θυσία του ενός για όλους και μια θυσία όλων για τον ένα. Το ενδιαφέρον για τις ανάγκες του κάθε μέλους χωριστά εξαρτάται από την λεπτομερή γνώση του κάθε μέλους του κοπαδιού. Όπως ο Foucault επισημαίνει, «ο πάστορας πρέπει να είναι πραγματικά υπεύθυνος και να παρατηρεί την καθημερινή ζωή προκειμένου να σχηματίζει μια αδιάλειπτη γνώση της συμπεριφοράς των μελών του κοπαδιού που επιβλέπει» (ibid., σελ. 181). Αυτό συνεπάγεται «γνώση της συνειδητότητας και της ικανότητας να το κατευθύνει» (1983, σελ. 214). Μετά από μια μακρά συζήτηση σχετικά με το φαινόμενο ποιμένα-κοπαδιού, ο Foucault υποστηρίζει ότι η ποιμαντική εξουσία στην τυπολογία της, τον οργανισμό της και τον τρόπο λειτουργίας της, υποδηλώνει μια πρακτική που στοχεύει σε «πολλαπλότητα εν κινήσει» (2009, σελ. 125), με σκοπό να καθοδηγούν και να διατηρούν τα ζώα στο σωστό μονοπάτι και να παρακινείται η αλλαγή και ανατροφή τους προς την κατάλληλη κατεύθυνση.

Στην ανάπτυξη ενός ποιμαντικού δικτύου, το οποίο νοείται ως διασύνδεση θεσμών, τεχνικών, κανόνων, στάσεων και πεποιθήσεων, μπορούμε να διακρίνουμε

τουλάχιστον δύο ενεργείς παράλληλες διαδρομές. Πρώτον, ο τύπος της εξουσίας, ο οποίος συνδέεται με την ιδέα του βοσκού που περιφρουρεί, οδηγεί και προστατεύει, σε καμιά περίπτωση δεν έχει εξαφανιστεί. Αντίθετα, ως τεχνολογία της εξουσίας συνεχίζεται στο θεσμό της «Χριστιανικής Εκκλησίας ως κεντρικής και μαθησιακής δραστηριότητας απαραίτητης για τη σωτηρία (*salut*) όλων και του καθενός» (ibid., σελ. 364). Τεχνικές όπως ο αυτοέλεγχος, η καθοδήγηση της συνείδησης και η εξομολόγηση οδηγούν σε μια ερμηνευτική άποψη σε σχέση με την ψυχή. Μέσω ενός ιδιαίτερου λόγου της αλήθειας, η θεσμοποίηση της ποιμαντικής μορφής της εξουσίας καθιστά δυνατό για τα άτομα να θεωρούν τους εαυτούς τους ως ένα συγκεκριμένο υποκείμενο και να επιτύχουν τη σωτηρία στον επόμενο κόσμο. Δεύτερον, η ιδέα του ποιμένα υποστηρίζει τη μετάβαση από μια «οικονομία των ψυχών στην διακυβέρνηση των ατόμων και των πληθυσμών» (ibid., σελ. 227). Στο *Υποκείμενο και Εξουσία*, ο Foucault γράφει ότι «μπορούμε να δούμε το κράτος ως μια νέα μορφή ποιμαντικής εξουσίας» (1983, σελ. 215). Στο μέτρο που η λειτουργία της ποιμαντικής και η θεσμοποίησή της στην Χριστιανική Εκκλησία έχει ως σκοπό την ατομική απελευθέρωση σε έναν άλλον κόσμο, αυτή η σωτηρία έχει μετατοπιστεί τώρα στη φροντίδα και την προστασία των κοσμικών ζητημάτων στον τωρινό κόσμο, όπως είναι «η υγεία, η ευημερία (δηλαδή ο επαρκής πλούτος, το βασικό επίπεδο διαβίωσης), η ασφάλεια, η προστασία από τα απρόοπτα» (ibid., σελ. 215) Είναι σε αυτό το σημείο που ο Foucault εισήγαγε το δόγμα της αστυνομίας, της οποίας οι δραστηριότητες συνεπάγονταν πολύ περισσότερα από «την επιτήρηση των επικίνδυνων ατόμων, την εκδίωξη των

αχρήστων και αν είναι αναγκαίο, των ζητιάνων, και την καταδίωξη των εγκληματιών» (2000α, σ. 94). Μέσω της ανάγνωσης Γερμανών συγγραφέων της *Polizeiwissenschaft* και Γάλλων θεωρητικών της αστυνομίας, ο Foucault περιγράφει ότι η αστυνόμευση είναι ένα σύνολο τεχνικών που οφείλουν να παράγουν τάξη και σχετίζονται με θέματα όπως η αστική υγιεινή, η υγεία, η υποδομή, η δημόσια ασφάλεια.

Όπως υποδηλώνει η συζήτηση για την ποιμαντική εξουσία, η γαλλική λέξη για τη σωτηρία (*salut*) μπορεί να σημαίνει ταυτόχρονα και τη «σωτηρία» με τη θρησκευτική της έννοια και ασφάλεια (προστασία από το κακό). Με την τελευταία σημασία, αναφέρεται στις συνθήκες που ζουν οι άνθρωποι και στους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται. Δεν είναι ο στόχος μας να αναλύσουμε εδώ την ιστορία του ποιμνίου. Παρόλα αυτά, είναι σημαντικό να καταλάβουμε σε ποια κατεύθυνση η διακυβέρνηση στην τωρινή της μορφή βασίζεται στην έννοια της ποιμαντικής εξουσίας. Προτείνουμε, σε μια επέκταση του έργου του Foucault, ότι η χρήση της «έξυπνης» αρχιτεκτονικής για την ασφάλεια του δημόσιου χώρου αποτελεί δείγμα γενικότερης αναδιαμόρφωσης προς μια διασφαλιστική και προστατευτική ποιμαντική εξουσία. Η επιδίωξη της ασφάλειας μέσω ποιμαντικών τεχνικών είναι προστατευτική, συμπεριληπτική, προληπτική και «στοργική». Δεν είναι ότι απλώς αποκλείει ή προστατεύει από την ανεπιθύμητη συμπεριφορά. Αντ' αυτού, στηρίζεται σε μια θετική έννοια της συμπεριφοράς. Σε αντίθεση με τη νομική εξουσία, δεν ορίζει απλώς τα όρια του τι είναι επιτρεπτό και επιθυμητό, αλλά ενεργά διαχειρίζεται τη συμπεριφορά των ατόμων και την ευημερία ενός πληθυσμού εντός αυτού του πλαισίου. Το ερώτημα,

τότε, είναι: «Ποιος θα είναι ο ποιμένας, σε ποια μορφή, με ποια δικαιώματα και με ποιο σκοπό;» (Foucault 2009, σελ. 149).

Ασφάλεια και η διακυβέρνηση των ψυχών

Το προαναφερθέν έργο "De-escalation" στο Eindhoven είναι θεμελιωδώς ποιμαντικό στη σύλληψή του- αν και με μια διακριτή μετα-μοντέρνα στροφή. Επιδιώκει την εγκαθίδρυση της ασφάλειας στον δημόσιο χώρο όχι μέσω επιτήρησης και αποκλεισμού, αλλά μέσω της διαχείρισης της συμπεριφοράς και την ενσωμάτωση. Ο κύριος σκοπός είναι να μετατρέψει μια αστική περιοχή ψυχαγωγίας σε ένα ευχάριστο μέρος για όλους, και όχι να αποκλείσει ανθρώπους από αυτό. Η χρήση του σχεδιασμένου φωτισμού, της οσμής και του ήχου- απλοί τρόποι για τη διαχείριση της διάθεσης και της συμπεριφοράς- έρχεται σε ευθεία αντίθεση με πιο εχθρικές και αμυντικές μορφές αρχιτεκτονικής της ασφάλειας, οι οποίες επιδιώκουν να «κρατήσουν έξω» την ανεπιθύμητη συμπεριφορά, χωρίς να παρέχουν συμβουλές για εναλλακτική συμπεριφορά. Το έργο "De-escalate" είναι εποικοδομητικό με την έννοια ότι επιδιώκει να παρέχει κίνητρα ή «σενάρια» για επιθυμητή συμπεριφορά, τα οποία είναι αναπόσπαστο μέρος του σχεδιασμού του δημόσιου χώρου στο Eindhoven. Ένα «σενάριο» δεν είναι απλώς το σύνολο των κατευθύνσεων, είναι μάλλον οι «σχεδιασμοί συνταγών» που επιβάλλονται στους επισκέπτες με την πιο άμεση μορφή: μέσω του φωτισμού, της οσμής και του ήχου, επηρεάζεται η διάθεση των ανθρώπων και- κατ' επέκταση- η συμπεριφορά τους. Όπως είδαμε, η «έξυπνη» τεχνολογία λειτουργεί τόσο σε ατομικό, όσο και σε συλλογικό επίπεδο: στην ευημερία του μεμονωμένου επισκέπτη- στον οποίο οι τεχνικές επενεργούν άμεσα- όσο και στη

δημόσια ασφάλεια της περιοχής ψυχαγωγίας.

Ωστόσο, το έργο “De-escalation” είναι επίσης διαφορετικό από το είδος της ποιμαντικής εξουσίας που ο Foucault παρατηρεί στα σύγχρονα φιλελεύθερα κράτη. Κατά την άποψη του Foucault, η φιλελεύθερη ευαισθησία για την ασφάλεια όχι μόνο αναπτύχθηκε σε αυτό που τώρα αντιλαμβανόμαστε ως δημόσια ασφάλεια, αλλά και στους μηχανισμούς του κράτους πρόνοιας, που παρείχαν ασφάλεια με την έννοια της περίθαλψης και της προστασίας έναντι των εξωγενών παραγόντων (Foucault 2000b, βλέπε επίσης: Ewald 1986, Dean 1999, κεφ. 3 και 4). Το έργο “De-escalation” δείχνει ότι μπορούμε να αντιληφθούμε την ποιμαντική εξουσία σε σχέση με την «έξυπνη» τεχνολογία, χωρίς να περιοριζόμαστε στο μηχανισμό αλληλεγγύης που χρησιμοποιούνταν για την δημιουργία της φροντίδας και προστασίας στο κράτος πρόνοιας. Το έργο επισημαίνει επίσης τις ραγδαίες μεταβολές στη χρήση της τεχνολογίας, των αλγορίθμων και της εκμάθησης των μηχανών στην αστυνόμευση και την εφαρμογή τους για την πρόβλεψη και πρόληψη της επικίνδυνης συμπεριφοράς (Bennett Moses και Chan 2016, Smith et al., 2017, Peeters και Schuilenburg 2018). Επιπλέον, η βιβλιογραφία για τις «έξυπνες» πόλεις και η περίπτωση του Eindhoven σημειώνει ότι η ποιμαντική εξουσία δεν είναι άρρηκτα δεμένη με την «κυβερνοποίηση του κράτους» (Foucault 2009). Αντίθετα, ιδιωτικές εταιρείες με διαφορετικά συμφέροντα διαδραματίζουν ολοένα και περισσότερο σημαντικό ρόλο στον πολεοδομικό σχεδιασμό και διαχείριση. Η Philips, η Google, η Uber και η IBM, για να αναφέρουμε μερικές από αυτές, χρησιμοποιούν το αστικό περιβάλλον ως

το εργαστήριό τους και οι δήμοι τείνουν να δίνουν χώρο σε κάθε είδους πειραμάτων πεδίου των εταιρειών, «θολώνοντας» τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού στο σχεδιασμό πολιτικών και παρεμβάσεων στον δημόσιο χώρο.

Η εμφάνιση ποιμαντικών τεχνικών στην αρχιτεκτονική της ασφάλειας δεν είναι ένα μεμονωμένο φαινόμενο. Στον τομέα της εγκληματολογίας, οι μελετητές έχουν αρχίσει να ανακαλύπτουν εκ νέου τις θετικές έννοιες του όρου «ασφάλεια»-αναφερόμενοι στην ειρήνη, τη σταθερότητα και την κοινότητα- και να αναγνωρίζουν τις παρελκόμενες κυβερνητικές τεχνικές που αφηφούν την ασφάλεια ως «αρνητική» ποιμαντική εξουσία (π.χ. Schuilenburg et al., 2014, Van Steden 2017). Στα οικονομικά, οι μελετητές έχουν ασπαστεί τον επαναστατικό συμπεριφορισμό που αμφισβητεί την ιδέα του ανθρώπου ως “homo economicus” που αντιδρά ορθολογικά στις προκλήσεις του πόνου και της ευχαρίστησης, και στη θέση τους προτείνουν θετικές παρεμβάσεις-«προτροπή», «επιλογή αρχιτεκτονικής»-που στοχεύουν στην ψυχολογική ενεργοποίησή μας για την καθημερινή λήψη αποφάσεων (Thaler and Sunstein 2009). Στη δημόσια υγεία, η εμφάνιση των εξασθενημένων συστημάτων πρόνοιας έχει μετατοπίσει την πολιτική από την προστασία των πολιτών έναντι εξωγενών παραγόντων, στην προστασία του τρόπου ζωής με παρέμβαση στον τρόπο σκέψης και όχι στο σώμα (Peeters and Schuilenburg 2017). Και στην κοινωνική πολιτική, η έννοια της «ευθυνοποίησης» (Rose 1996) γίνεται αντιληπτή με όρους της προσπάθειας του κράτους να «κατασκευάζει» την ιδιότητα του πολίτη και την αυτο-αποτελεσματικότητα στο περιθώριο του κράτους πρόνοιας, μέσω

της «επένδυσης» σε ευάλωτες ομάδες ατόμων (Morel et al. 2012, Juhila et al., 2017). Παρόλο που τα παραδείγματα μπορεί να φαίνονται εκ πρώτης όψεως διαφορετικά, έχουν παρ' όλα αυτά μια κοινή βάση. Στηρίζονται στη βιβλιογραφία για την «κοινωνία της διακινδύνευσης» (Beck 1986), στην οποία η ανθρώπινη δράση θεωρείται εγγενές και προβληματικό μέρος των σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων και ως εκ τούτου ως αιτιολογημένο σημείο παρέμβασης (Schuilenburg and Peeters 2017). Η μετα-νεωτερικότητα είναι, κατ' αυτή την έννοια, μια ευνοϊκή εποχή για την ποιμαντική εξουσία αφού η ευημερία όλων είναι συνδεδεμένη με την ευημερία κάθε ατόμου και η επίλυση προβλημάτων εξαρτάται από θετικές συμπεριφορικές αντιλήψεις και όχι από τη θέσπιση (νομικών) ορίων στην ανθρώπινη συμπεριφορά.

Η συμμετοχή των ατόμων στη συλλογική επίλυση προβλημάτων διαδραματίζει διαφορετικό ρόλο σε διάφορους τομείς πολιτικής, αλλά είναι σαφές ότι η «έξυπνη» τεχνολογία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη συμπεριφορά της διακυβέρνησης και στο σχεδιασμό των παρεμβάσεων στον δημόσιο χώρο. Στο έργο "De-escalate" του Eindhoven, συλλέγονται και αποθηκεύονται δεδομένα σχετικά με τη συμπεριφορά των επισκεπτών της περιοχής- όπως αριθμός των ατόμων και αλλαγές στην συλλογική διάθεση- για να εντοπιστούν οι κίνδυνοι και να χειραγωγηθεί η ατμόσφαιρα της περιοχής μέσω της χρήσης «έξυπνης» τεχνολογίας φωτισμού. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι αυτές οι τεχνικές απόκτησης γνώσης για τη συμπεριφορά και στη συνέχεια για τη χειραγωγή της συμπεριφοράς των επισκεπτών αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του σχεδιασμού του αστικού

περιβάλλοντος. Κατά συνέπεια, αυτό μεταλλάσσει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την αρχιτεκτονική της εξουσίας. Δείχνει ότι η ποιμαντική αρχιτεκτονική δεν είναι απτή, αλλά ενσωματώνεται στο υπάρχον οικοδομημένο περιβάλλον και λειτουργεί μέσω ψυχολογικών ερεθισμάτων παρά φυσικών... πολύ μακριά από τις εκφάνσεις της εξουσίας που ερευνήσαμε στην εισαγωγή αυτού του άρθρου.

Συμπέρασμα: «σκηνοθετημένη» αρχιτεκτονική

Το πρώτο πράγμα που έρχεται στο μυαλό των ανθρώπων όταν σκέφτονται τις «έξυπνες» πόλεις είναι συνήθως οχήματα που κινούνται μόνα τους, φανάρια προσαρμοσμένα στη ροή των οχημάτων, κοινή χρήση ποδηλάτων, «έξυπνα» πεζοδρόμια με δημόσια πρόσβαση σε Wi-Fi και «ομιλούσες» οικιακές συσκευές. Παρόλο που υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί ορισμοί της «έξυπνης» πόλης- ο όρος «έξυπνη πόλη» έχει εφαρμοστεί σε εντελώς διαφορετικούς αστικούς τομείς, όπως μεταφορές, υγεία, ενέργεια, στέγαση, εκπαίδευση, διακυβέρνηση, ασφάλεια κ.ά.- συνήθως αφορά ένα συνδυασμό ανθρώπινου δυναμικού («έξυπνοι άνθρωποι»), σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα («έξυπνη συνεργασία») και αναδυόμενες τεχνολογίες («έξυπνη τεχνολογία»), όπως η διασυνδεσιμότητα στο Διαδίκτυο, όλα τα είδη αισθητήρων, αποθήκευση δεδομένων, ανάλυση, οπτικοποίηση και λύσεις μέσω κινητών συσκευών.

Τα τελευταία χρόνια, διάφορες «έξυπνες» πόλεις έχουν αρχίσει να πειραματίζονται με μια βασισμένη στην τεχνολογία παροχή ασφάλειας του δημόσιου χώρου. Δεδομένου ότι η χρήση αυτή αναπτύσσεται γρήγορα και είναι διεθνές φαινόμενο, αναλύσαμε τη χρήση

«έξυπνων» τεχνολογιών στην Ολλανδική πόλη Eindhoven, η οποία χρησιμοποιεί έξυπνο φωτισμό, σύστημα οσμής και ήχου στις εντός της πόλης περιοχές ψυχαγωγίας για την καταπολέμηση της ενοχλητικής συμπεριφοράς όπως βία, επιθετικότητα, βανδαλισμός, ρίψη απορριμμάτων στους δρόμους, δημόσια κατανάλωση ποτού και θορυβώδης ενόχληση. Όπως έχουμε δείξει, το έργο “De-escalation” επιδιώκει την παροχή ασφάλειας στο δημόσιο χώρο μέσω μιας «έξυπνης» αρχιτεκτονικής που ταυτόχρονα ελέγχει και διευκολύνει την ελεύθερη κυκλοφορία των επισκεπτών με τη χρήση ενός διαδραστικού σχεδιασμού φωτισμού για τη διαχείριση της ατμόσφαιρας της περιοχής και την πρόκληση συναισθηματικών αντιδράσεων από τους επισκέπτες. Θέτοντάς το διαφορετικά, αντί να απαγορεύει και να τιμωρεί, το σύστημα εργάζεται μέσω της παροχής ευχαρίστησης και «αποπλάνησης».

Η χρήση της «έξυπνης» τεχνολογίας στο σχεδιασμό του δημόσιου χώρου αλλάζει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την αρχιτεκτονική της εξουσίας. Αρχικά, οι αρχιτεκτονικές της εξουσίας ήταν πιο εμφανείς στη δημιουργία μνημειωδών κατασκευών και συμβόλων που εξέφραζαν την κυριαρχική εξουσία. Αργότερα, οι αρχιτεκτονικές της εξουσίας έγιναν μανιφέστα της πανοπτικής σχεδίασης πειθαρχικών δομών, όπως φυλακές, εργοστάσια και νοσοκομεία. Καθώς και οι δύο αρχιτεκτονικές αυτές εξουσίες ποτέ δεν εξαφανίστηκαν, η «έξυπνη» πόλη είναι ένας τομέας μιας διαφορετικής μορφής αρχιτεκτονικής: μιας αρχιτεκτονικής της ασφάλειας. Οι αρχιτεκτονικές της ασφάλειας συχνά γίνονται αντιληπτές υπό τη μορφή της επιτήρησης και του αποκλεισμού. Όπως παρατηρεί ο Vale, «η παροχή ασφάλειας στο δημόσιο χώρο

σημαίνει την εξασφάλιση του δημόσιου χώρου από το κοινό και όχι για αυτό» (2005, σελ. 41). Ίσως, η πιο αμφιλεγόμενη εκδήλωση αυτής της αρχιτεκτονικής αστυνόμευσης είναι οι στρατηγικές «αμυντικής» αρχιτεκτονικής, στις οποίες οι φυσικές παρεμβάσεις στον δημόσιο χώρο- όπως, για παράδειγμα, η εναντίωση στους αστέγους- σκοπεύουν να «μη συμπεριλαμβάνουν» την ανεπιθύμητη συμπεριφορά όπως η οκνηρότητα και η ραστώνη.

Ωστόσο, η σημερινή παροχή ασφάλειας φαίνεται να υποστηρίζει θεμελιώδεις τεχνικές διαφορετικές από αυτές που αναδείχθηκαν τα προηγούμενα χρόνια. Υποστηρίζουμε ότι η αρχιτεκτονική της ασφάλειας είναι τώρα μια «σκηνοθετημένη αρχιτεκτονική»: ο σχεδιασμός του δημόσιου χώρου με σκοπό την εισαγωγή προεπιλογών για επιθυμητή συμπεριφορά με τη χρήση μη φυσικών στοιχείων του περιβάλλοντος, όπως ο φωτισμός, η οσμή και ο ήχος. Αυτά γίνονται αντιληπτά από τα αισθητήρια όργανα: αυτιά, δέρμα και μάτια. Η χρήση του δημόσιου χώρου, όπως δείχνει η μελέτη περίπτωσης του Eindhoven, είναι προκατασκευασμένη με τέτοιο τρόπο, ώστε η αρχιτεκτονική της ασφάλειας να προβλέπει πως οι άνθρωποι θα αλληλοεπιδράσουν με το περιβάλλον τους. Εδώ ενθαρρύνεται η ενδεδειγμένη συμπεριφορά, ενώ η ανεπιθύμητη συμπεριφορά- επιθετικότητα, βία, βανδαλισμός, δημόσια κατανάλωση ποτού, θορυβώδης ενόχληση- αποθαρρύνονται με τη χρήση τεχνικών περιβαλλοντικής τεχνολογίας ή περιβαλλοντικής ψυχολογίας, έτσι ώστε να βελτιωθεί η ασφάλεια της περιοχής ψυχαγωγίας και η ψυχοφυσιολογική ευεξία του μεμονωμένου επισκέπτη. Η έμφαση σε αυτή τη μορφή της ποιμαντικής αρχιτεκτονικής είναι στην

ένταξη και όχι στον αποκλεισμό, στα θετικά και όχι στα αρνητικά κίνητρα, στους ψυχολογικούς μηχανισμούς της συμπεριφοράς και όχι στη φυσική αποτροπή.

Αν και υπάρχει η τάση να αντιμετωπίζουμε τη χρήση της «έξυπνης» τεχνολογίας στην αστική σχεδίαση σαν ένα είδος παγκόσμιου, ορθολογικού και αποπολιτικοποιημένου τρόπου παρέμβασης στην πόλη, η ανάλυσή μας για τη μετάβαση του δημόσιου χώρου από ένα φυσικό παράδειγμα προς ένα ψυχολογικό και συμπεριφορικό παράδειγμα δημιουργεί ερωτήματα σχετικά με το τι και πως, η «έξυπνη» τεχνολογία κάνει τα πράγματα «ορατά»: Όπως γράφει ο John Rajchman, «Η αρχιτεκτονική βοηθά στην «οπτικοποίηση» της εξουσίας με άλλους τρόπους και όχι επιδεικνύοντάς την. Δεν είναι απλώς το θέμα του τι δείχνει ένα κτίριο «συμβολικά» ή «σημειωτικά» αλλά τι επιτρέπει να είναι ορατό σε σχέση με εμάς και μέσα μας» (1988, σελ. 103). Εάν κατανοήσουμε την ορατότητα σαν μία οργάνωση της εξουσίας, τόσο στην αρνητική όσο και στην θετική τους έννοια, η χρήση της «έξυπνης» τεχνολογίας και άλλων μορφών «σκηνοθετημένης» αρχιτεκτονικής για το σχεδιασμό της πόλης, μάς προτρέπει να αναδιατυπώσουμε τις έννοιες της ένταξης και του αποκλεισμού, καθώς και τις κοινωνικές πρακτικές του νόμου και της ταυτότητας. Η ένταξη, για παράδειγμα, εμπεριέχει περισσότερα στοιχεία από μια απλή απουσία περιορισμών. Ακολουθώντας την ανάλυση της ποιμαντικής εξουσίας από τον Foucault, οι ενταξιακές προσεγγίσεις σε μια πληθυσμιακή ομάδα συνοδεύονται από πολύ συγκεκριμένες ιδέες σχετικά με τους τύπους συμπεριφοράς που είναι επιθυμητοί και τον τρόπο συμπεριφοράς

του ατόμου σε σχέση με τον πληθυσμό που αποτελεί μέρος. Το σημείο αυτό καθίσταται ακόμα πιο πιεστικό όταν οι αρμοδιότητες που σχετίζονται με θέματα ασφαλείας και προστασίας, οι οποίες έχουν προηγουμένως απονεμηθεί στους δημόσιους φορείς, μεταβιβάζονται σε ιδιώτες, με στόχο την καθιέρωση μιας τεράστιας «αρένας» άρτιας και μόνιμης επιτήρησης. Ως εκ τούτου, το γεγονός ότι οι ιδιωτικές εταιρείες τεχνολογίας χρησιμοποιούν ολοένα και περισσότερο τον δημόσιο χώρο ως ένα ζωντανό «εργαστήριο», για να καταργήσουν τον αυθορμητισμό και κάποιο βαθμό χάους («πού είναι η παράβαση;») είναι ένας ισχυρός δείκτης ότι αναδύονται νέες μορφές εξουσίας- δυνάμεις που θα αλλάξουν δραματικά τη διακυβέρνηση του αστικού μας τοπίου.

[Συνεισφορές συγγραφέων](#)

Και οι δύο συντάκτες συνέβαλαν εξίσου σε αυτό το άρθρο. Και οι δύο συντάκτες διάβασαν και εγκρίνουν το τελικό χειρόγραφο.

[Αμεροληψία συγγραφέων](#)

Οι συγγραφείς δηλώνουν ότι δεν έχουν μεροληπτικά συμφέροντα.

[Σημείωση εκδότη](#)

Το Springer Nature παραμένει ουδέτερο όσον αφορά τους ισχυρισμούς περί δικαιοδοσίας στους δημοσιευμένους χάρτες και τις θεσμικές αναφορές.

[Λήψη](#): 1 Μαρτίου 2018

[Αποδοχή](#): 30 Μαΐου 2018

[Δημοσιεύθηκε στο διαδίκτυο](#): 24 Απριλίου 2018

[Βιβλιογραφία](#)

Alawadhl S, Aldama-Nalda A, Chourabi H, Gil-Garcia JR, Leung S, Mellouli S, Nam T, Pardo TA, Scholl HJ, Walker S (2012):

Building understanding of smart city initiatives. *Lect Notes Comput Sci* 7443:40-53

Albino V, Bcrardi U, Dangclíco RM (2015) Smart cities: definitions, dimensions, performance, and initiatives. *J Urban Technol* 22(1):3-21

Asquer A (2014) *Big data and innovation in the delivery of public services: the case of predictive policing in kent*. In: Dolicanin C et al (eds) Handbook of research on democratic strategies and citizen-centered e-government services. Hersey, Information Sciencce Reference

Barber B (2013) *If mayors ruled the world: dysfunctional nations, rising cities*. Yale University Press, New Haven

Batty M, Axhausen W, Giannotti F, Pozdnoukhov A, Bazzani A, Wachowicz M, Ouzounis G, Portugall Y (2012) Smart cities of the future. *Eur Phys J* 214:481-51B

Beck U (1986) *Risikogcsellschaft: Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Suhrkamp, Frankfurt am Main

Bennett Moses L, Chan J (2016) Algorithmic prediction in policing: assumptions, evaluation, and accountability. *Polic Soc Int J Res Policy*. <https://doi.org/10.1080/10439463.2016.1253695>

Castells M (1998) *The information age: economy, society, and culture. End of millennium*, vol 3. Blackwell, Oxford

Cocchia A (2012) *Smart and digital city: a systematic literature review*. In: Damerl R, Rosenthal-Sabroux C (eds) Smart city: how to create public and economic value with high technology in urban space. Springer, Cham

Davis M (1992) *City of quartz. Excavating the future in Los Angeles*. Vintage, London

de Caeter L (2004) *The capsular civilization: on the city in the age of fear*. NAI-publishers, Rotterdam

Dean M (1999) *Governmentality: power and rule in modern society*. Sage Publications, London

Eggen AJ, van der Heide W (2005) *Criminaliteit en rechtshandhaving 2004: Ontwikkelingen en samenhangen*. Ministerie van Justitie/WODC en CBS, The Hague

Elden S (2016) *Foucault's last decade*. Polity Press, Cambridge

Ersoy A (2017) Smart cities as a mechanism towards a broader understanding of infrastructure interdependencies. *Reg Stud Reg Sci* 4(1):26-31

Ewald F (1986) *L'Etat providence*. Grasset, Paris

Foucault M (1977) *Discipline and punish: the birth of the prison*. Vintage Books, New York

Foucault M (1983) *Subject and power*. In: Dreyfus LH, Rabinow P (eds) Michel Foucault: beyond structuralism and hermeneutics; with an afterword by Michel Foucault. University of Chicago Press, Chicago, pp 208-226

Foucault M (2000a) 'Omnes et Singulatim': toward a critique of political reason. In: Faubion JD (ed) Power. New Press, New York, pp 298-325

Foucault M (2000b) *The risks of security*. In: Faubion JD (ed) Power. New Press, New York, pp 365-381

Foucault M (2003) *Abnormal: lectures at the College de France, 1974-1975*. Picador, New York

Foucault M (2008) *The birth of biopolitics: lectures at the College de France, 1978-1979*. Palgrave Macmillan, New York

Foucault M (2009) *Security, territory, population: lectures at the College de France, 1977-1978*. Picador, New York

- Franck K (2014) *Security In support of safety and community. Thoughts from New York*. In: Schuilenburg M et al (eds) *Positive criminology: reflections on care, belonging and security*. Eleven International Publishing, The Hague
- Graham S, Marvin S (2001) *Splintering urbanism. Networked infrastructures, technological mobilities and the urban condition*. Routledge, London
- Harvey D (2005) *Spaces of neoliberalization: towards a theory of uneven geographical development*. Franz Stelner, Stuttgart
- Hollands RG (2008) Will the real smart city please stand up? *City* 12(3):303-320
- IBM (2012) How to transform a city: lessons from the IBM smarter cities challenge, *IBM Smarter Cities White Paper*. https://www.huffingtonpost.com/steve-hamm/how-to-transform-a-city-l_b_1388504.html. Accessed 19 Oct 2017
- Juhlla K, Raltakarl S, Hall C (eds) (2017) *Responsibilisation at the margins of welfare services*. Routledge, London
- Kitchin R (2014) The real-time city? Big data and smart urbanism. *GeoJournal* 79(1):1-14
- Kort de YAW, IJsselsteijn WA, Haans A, Lakens D, Kalinauskaitc 1, Schietecat AC (2014) *De-escalate: defusing escalating behaviour through the use of interactive light scenarios*. In: de Kort YAW, X. et al. (eds.), *Proceedings of EXPERIENCING LIGHT 2014: international conference on the effects of light on wellbeing*, 10-11 November 2014, Eindhoven, The Netherlands. Eindhoven: Technische Universiteit Eindhoven, pp 94-97
- Lefebvre H (1972) *Le droit a la ville, Suivi de espace et politique*. *Anthropos*, Paris
- Low S (2003) *Behind the gates: life, security, and the pursuit of happiness in fortress America*. Routledge, New York
- McAndrew FT (1993) *Environmental psychology*. California, Brooks/Cole
- Meijer A, Rodríguez Bolívar MP (2015) Governing the smart city: a review of literature on smart urban governance. *Int Rev Adm Sci* 82(2):392-408
- Minkenberg M (2014) *Power and architecture: the construction of capitals and the politics of space*. Berghahn Books, New York
- Morel N, Palier B, Palme J (eds) (2012) *Towards a social investment welfare state?: ideas, policies and challenges*. The Policy Press, Bristol
- Morozov E, Bria F (2018) *Rethinking the Smart City. Democratizing urban technology*. NewYork: Rosa Luxemburg Stiftung New York Office. http://www.rosalux-nyc.org/wp-content/files_mf/morozovandbria_eng_finalSS.pdf
- Newman O (1972) *Defensible space*. Macmillan, New York
- Pardo T, Taewoo N (2011) *Conceptualizing smart city with dimensions of technology, people, and institutions*. In: *Proceedings of the 12th annual international conference on digital government research*, New York: ACM, pp 282-291
- Peeters R, Schuilenburg M (2017) The birth of mindpolitics: understanding nudging in public health policy. *Soc Theor Health* 15(2):138-159
- Peeters R, Schuilenburg M (2018) *Machine justice: governing security through the bureaucracy of algorithms*. Inf Polity. <https://doi.org/10.3233/ip-180074>
- Prins R, Devroe E (2017) *Local strategies for global challenges. Comparing policing agendas in Amsterdam*

and Rotterdam. In: Devroe E, Edwards A, Ponsaers P (eds) Policing European in metropolises. The politics of security in city-regions. Routledge, New York

Rajchman J (1988) Foucault's art of seeing. *October* (44), pp 89-117

Rose N (1996) *Governing 'advanced' liberal democracies*. In: Rose N, Barry A, Osborne T (eds) Foucault and political reason. UCL Press, London. pp 37-64

Schuilenburg M (2015) *The securitization of society: crime, risk, and social order*. New York University Press, New York

Schuilenburg M, Peeters R (2017) Gift politics: exposure and surveillance in the anthropocene. *Crime Law Soc Change* 68(5):563-578

Schuilenburg M, van Steden R, Oude Breuil B (2014) *Positive criminology: reflections on care, belonging and security*. Eleven International Publishing, The Hague

Schuilenburg M, Schoenmakers Y, van Zanten J (2017) *Positieve veiligheid. Naar een nieuwe Rotterdamse veiligheidsstrategie*. Directie Veiligheid Rotterdam, Rotterdam

Shelton T, Zook M, Wiig A (2015) The "actually existing smart city": *Camb J Regions Econ Soc* 8(1):13-25

Smith GJD, Bennett Moses L, Chan J (2017) The challenges of doing criminology in the Big Data Era: towards a digital and data-driven approach. *Br J Criminol* 57(2):259-274

Sudjic D (2011) *The edifice complex: the architecture of power*. Penguin, London

Thaler RH, Sunstein CR (2009) *Nudge: improving decisions about health, wealth and happiness*. Penguin Books, London

Townsend A (2013) *Smart cities. Big Data, civic hackers, and the quest for a New Utopia*. Norton & Company, New York

Vale U (1992) *Architecture, power, and national identity*. Yale University Press, New Haven

Vale L (2005) Securing public space. *Places* 17(3):38-42

van Steden R (2017) Street pastors: on security, care and faith in the British night-time economy. *Eur J Criminol*. <https://doi.org/10.1177/1477370817>

**A. Χρονική αρμοδιότητα
εξέτασης διοικητικής
προσφυγής****ΣτΕ 2846/2019****ΠΕΡΙΛΗΨΗ**

Συnergείο βαρέων οχημάτων και χρήσεις γης. Η βεβαίωση χρήσης γης της Διεύθυνσης Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου έχει εκτελεστό χαρακτήρα και νομίμως η υπόθεση παραπέμφθηκε στο ΣτΕ. Η εμπρόθεσμη άσκηση προσφυγής ενώπιον του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης και, στη συνέχεια, ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής διακόπτει την προθεσμία αίτησης ακυρώσεως. Πότε η προθεσμία αρχίζει εκ νέου. Προθεσμία για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά της σιωπηρής ή ρητής απορρίψεως της προσφυγής. Η Επιτροπή εξέδωσε τη ρητή απορριπτική απόφασή της αναρμοδίως κατά χρόνο και η ακύρωση της πράξης αυτής θα ήταν αλυσιτελής. Εκπρόθεσμα προσβάλλονται η βεβαίωση χρήσης γης και η σιωπηρή απόρριψη της προσφυγής νομιμότητας. Απορρίπτεται η αίτηση ακύρωσης ως απαράδεκτη.

2. Επειδή, με το κρινόμενο ένδικο βοήθημα, το οποίο επιγράφεται ως “προσφυγή” και κατατέθηκε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Ηρακλείου, ζητείται η ακύρωση: α) της 143839/12.4.2013 πράξης του Διευθυντή του Τμήματος Οικοδομικών Αδειών της Διεύθυνσης Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου., σύμφωνα με την οποία η

αιτούμενη χρήση για «συnergείο βαρέων οχημάτων» σε ακίνητο του αιτούντος δεν εμπίπτει στις επιτρεπόμενες χρήσεις γης σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην 16/1981 απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος “Περί εγκρίσεως του συστήματος Οργανώσεως των οικιστικών περιοχών του Πολεοδομικού Συγκροτήματος του Ηρακλείου και της ευρύτερης περιοχής του” (Β’ 654), όπως αυτή τροποποιήθηκε και ισχύει με την 22292/4915/1999 απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης και ΠΕΧΩΔΕ (Β’ 1768), β) της σιωπηρής απόρριψης της υπ’ αρ. πρωτ. ../22.4.2013 διοικητικής προσφυγής του αιτούντος κατά της πρώτης πράξης από τον Γενικό Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης, καθώς και του ../05-07-2013 εγγράφου του εν λόγω οργάνου, με το οποίο γνωστοποιείται στον αιτούντα η εν λόγω σιωπηρή απόρριψη, και γ) της 1ης απόφασης του υπ’ αρ. 8/13.3.2014 πρακτικού συνεδρίασης της Ειδικής Επιτροπής του άρθρου 152 του ν. 3463/2006 Τοπικής Αρμοδιότητας Νομών Ηρακλείου-Λασιθίου, με την οποία απερρίφθη προσφυγή νομιμότητας του αιτούντος κατά της δεύτερης προσβαλλόμενης πράξης.

3. Επειδή, νομίμως παραπέμφθηκε λόγω αρμοδιότητας το κρινόμενο ένδικο βοήθημα, το οποίο έχει τον χαρακτήρα αιτήσεως ακυρώσεως, στο Συμβούλιο της Επικρατείας με την 1326/2016 απόφαση του Διοικητικού Πρωτοδικείου Ηρακλείου, διότι με αυτό εισάγεται διαφορά ανακύπτουσα από την εφαρμογή της νομοθεσίας περί χρήσεων γης, η οποία

συνδέεται αρρήκτως με τη διαδικασία εκδόσεως άδειας ιδρύσεως και λειτουργίας συνεργείου βαρέων οχημάτων, που εξομοιώνεται με βιομηχανικές-βιοτεχνικές εγκαταστάσεις (βλ. ΣτΕ 51/2018).

4. Επειδή, η πρώτη προσβαλλόμενη πράξη έχει εκτελεστό χαρακτήρα, διότι με αυτήν η Διοίκηση, κατόπιν ελέγχου των υποβληθέντων δικαιολογητικών, απέρριψε αίτημα για χορήγηση σχετικής βεβαίωσης απαραίτητης για την έκδοση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας συνεργείου βαρέων οχημάτων εκ μέρους του αιτούντος, αποκλείοντας την περαιτέρω πρόοδο της σχετικής διαδικασίας, και ως εκ τούτου, παραδεκτώς προσβάλλεται από την άποψη αυτή. Περαιτέρω, απαραδέκτως προσβάλλεται το δεύτερο προσβαλλόμενο έγγραφο περί της σιωπηρής απορρίψεως της προσφυγής νομιμότητας που άσκησε ο αιτών κατά της πρώτης προσβαλλόμενης πράξης ενώπιον του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης, το οποίο ως πληροφοριακό δεν έχει εκτελεστό χαρακτήρα.

6. Επειδή, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας μεταβατικής διατάξεως της παραγράφου 1 του άρθρου 238 του ν. 3852/2010, μέχρι την έναρξη λειτουργίας της Αυτοτελούς Υπηρεσίας Εποπτείας Ο.Τ.Α. στην έδρα κάθε Αποκεντρωμένης Διοικήσεως, η κατ' άρθρο 227 του ιδίου νόμου προσφυγή κατά των πράξεων των συλλογικών ή μονομελών οργάνων των δήμων ασκείται ενώπιον του Γενικού Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, κατά των αποφάσεων του οποίου εξακολουθεί, κατά το μεταβατικό αυτό διάστημα, να χωρεί η προβλεπόμενη στο άρθρο 151 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων προσφυγή ενώπιον της

Ειδικής Επιτροπής του άρθρου 152 του ιδίου Κώδικα. Περαιτέρω, με τις προαναφερθείσες διατάξεις του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων σε συνδυασμό με τα προβλεπόμενα στον ν. 3852/2010, θεσπίζεται ειδική διοικητική διαδικασία για τον έλεγχο, εκ μέρους του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης αρχικά και της Ειδικής Επιτροπής Περιφέρειας του άρθρου 152 του ως άνω Κώδικα στη συνέχεια, των αποφάσεων των συλλογικών ή μονομελών οργάνων των Δήμων από άποψη νομιμότητας και μόνον, κατόπιν ασκήσεως προσφυγής. Η εμπρόθεσμη άσκηση της εν λόγω προσφυγής, η οποία δεν έχει ενδικοφανή χαρακτήρα, κατά της απόφασης δημοτικού οργάνου ενώπιον του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης και, στη συνέχεια, κατά της επί αυτής απόφασης του τελευταίου ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής διακόπτει, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 46 παρ. 2 του π.δ. 18/1989, την προθεσμία άσκησης αίτησης ακυρώσεως. Η προθεσμία αυτή αρχίζει εκ νέου μετά την πάροδο της αποκλειστικής δίμηνης προθεσμίας που τάσσεται στο Γενικό Γραμματέα να αποφανθεί ή, σε περίπτωση ασκήσεως προσφυγής και ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής, μετά την πάροδο της τασσομένης σε αυτήν αποκλειστικής προθεσμίας των τριάντα ημερών για λήψη αποφάσεως, η τελευταία δε προθεσμία αποφάνσεως αρχίζει από την περιέλευση στο αρμόδιο όργανο της πράξης και των στοιχείων που προβλέπονται από τον νόμο για την έκδοσή της και είναι κρίσιμα για τη διάγνωση της υπόθεσης, εκτός εάν εκδοθεί και κοινοποιηθεί στον ενδιαφερόμενο απορριπτική απόφαση επί της προσφυγής ή εάν ο ενδιαφερόμενος λάβει γνώση της απορριπτικής αποφάσεως πριν από την πάροδο των ανωτέρω προθεσμιών. Σε περίπτωση

σιωπηρής απορρίψεως της προσφυγής με την άπρακτη πάροδο της αποκλειστικής προθεσμίας που προβλέπεται για την έκδοση αποφάσεως επ' αυτής ή σε περίπτωση που η απορριπτική της προσφυγής πράξη κοινοποιηθεί στον ενδιαφερόμενο ή περιέλθει σε γνώση του σε χρόνο μεταγενέστερο της οριζόμενης από το νόμο προθεσμίας αποφάνσεως, η προθεσμία για την άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά της σιωπηρής ή ρητής απορρίψεως της προσφυγής, καθώς και κατά της αποφάσεως κατά της οποίας είχε ασκηθεί η προσφυγή, αρχίζει από την επομένη της συμπληρώσεως των ανωτέρω προθεσμιών που τάσσονται στον Γενικό Γραμματέα και την Ειδική Επιτροπή προκειμένου να αποφανθούν (πρβλ. ΣτΕ 2301/2018, 2966/2016, 618/2016, 4370/2015 κ.ά.).

7. Επειδή, εν προκειμένω, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα εξής: Κατόπιν της υπ'αρ. πρωτ. ../10.9.2012 αίτησης του αιτούντος προς το Τμήμα Οικοδομικών Αδειών του Δήμου ..., προκειμένου να του χορηγηθεί βεβαίωση χρήσης γης για να προχωρήσει σε έκδοση άδειας λειτουργίας συνεργείου βαρέων οχημάτων σε κτίσμα επί γηπέδου εκτός ορίων του οικισμού ... και εντός της ζώνης Β' της με αρ. 22292/4915/6.9.1999 ΚΥΑ, στη θέση «...» Δ.Δ. .. του Δήμου ..., Ν., εκδόθηκε η 143839/12.4.2013 πράξη του Διευθυντή του Τμήματος Οικοδομικών Αδειών της Διεύθυνσης Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου .. . Σύμφωνα με τα αναφερόμενα σ' αυτή η ως άνω θέση κείται «... εντός ορίων εφαρμογής της τροπ. απόφασης 16/81ΕΣΧΠ (ΚΥΑ 22292/4915/99 ΦΕΚ 1768/Β/20.9.99) στη Ζώνη Β' σε περιοχή με επιτρεπόμενες χρήσεις, όπως καθορίζονται στην παραπάνω απόφαση. Η αιτούμενη χρήση συνεργείο βαρέων οχημάτων, όπως

αναφέρεται στην έκθεση που συνοδεύει την αίτηση, δεν αναφέρεται στις επιτρεπόμενες δραστηριότητες της παραπάνω απόφασης ...». Κατά της ανωτέρω πράξης ο αιτών άσκησε εμπροθέσμως την υπ' αρ. πρωτ. ../22.04.2013 ειδική διοικητική προσφυγή ενώπιον του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης, η οποία, μετά την άπρακτη παρέλευση της προβλεπόμενης από την παρ. 2 του άρθρου 227 του ν. 3852/2010 ανατρεπτικής προθεσμίας των δύο μηνών από την περιέλευση του φακέλου της υπόθεσης στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση (βλ. υπ'αρ. πρωτ./24.4.2013 έγγραφο της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης), απορρίφθηκε σιωπηρώς στις 25.6.2013, όπως αναφέρεται και στο .../05.07.2013 έγγραφο του Γενικού Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης απευθυνόμενο προς τον αιτούντα. Κατά της εν λόγω σιωπηρής απόρριψης ο αιτών άσκησε εμπροθέσμως την υπ' αρ. πρωτ. ../23.7.2013 προσφυγή νομιμότητας ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής του άρθρου 152 του ν. 3463/2006 Τοπικής Αρμοδιότητας Νομών Ηρακλείου-Λασιθίου. Ο φάκελος της υπόθεσης περιήλθε στην Επιτροπή στις 6.8.2013 και στις 3.9.2013 (δηλαδή πριν παρέλθει η αποκλειστική προθεσμία αποφάνσεως των 30 ημερών) εκδόθηκε η υπ' αρ. 2 απόφαση του πρακτικού συνεδρίασης Νο 6/3.9.2013 της Επιτροπής, με την οποία ανεβλήθη η έκδοση απόφασης επί της προσφυγής προκειμένου να συμπληρωθεί ο φάκελος με κρίσιμα στοιχεία, όπως μεταξύ άλλων η αίτηση που είχε υποβάλει ο αιτών με τα σχετικά δικαιολογητικά και απόψεις της αρμόδιας Υπηρεσίας. Στις 27.1.2014 περιήλθαν τα στοιχεία στην Επιτροπή, η οποία εξέδωσε την υπ' αριθμ. 1 απόφαση του πρακτικού συνεδρίασης Νο 8/13.3.2014. Σύμφωνα με τα

αναφερόμενα σ' αυτήν η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της αρμοδίως κατά χρόνο εντός δύο μηνών από την περιέλευση των κρίσιμων στοιχείων ενώπιόν της, κατ' εφαρμογή των άρθρων 227 και 238 του ν. 3852/2010, περαιτέρω δε απέρριψε την προσφυγή ως απαράδεκτη, με την αιτιολογία ότι ακόμη κι αν ήθελε γίνει δεκτό ότι το προαναφερθέν .../12.4.2013 απαντητικό έγγραφο του Διευθυντή του Τμήματος Οικοδομικών Αδειών της Διεύθυνσης Πολεοδομικών Λειτουργιών του Δήμου... αποτελεί εκτελεστή διοικητική πράξη, πάντως δεν έχει εκδοθεί από κεντρικό μονομελές όργανο του Δήμου Ήδη με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση της προαναφερόμενης 143839/12.4.2013 πράξης του Διευθυντή του Τμήματος Οικοδομικών Αδειών του Δήμου ..., της σιωπηρής απόρριψης της προσφυγής του κατ' αυτής από τον Γενικό Γραμματέα Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης και της με αρ. 1 απόφασης του πρακτικού 8/13.3.2014 της Ειδικής Επιτροπής Νομών Ηρακλείου-Λασιθίου.

8. Επειδή, με τα ανωτέρω δεδομένα, η προθεσμία για την προσβολή με αίτηση ακυρώσεως των δύο πρώτων προσβαλλόμενων πράξεων (πράξης του Διευθυντή του Τμήματος Οικοδομικών αδειών Δήμου και σιωπηρής απόρριψης της προσφυγής νομιμότητας κατ' αυτής ενώπιον του ΓΓ Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης), η οποία διακόπηκε με την εμπρόθεσμη και διαδοχική άσκηση προσφυγών νομιμότητας κατ' αυτών, αρχικά ενώπιον του ΓΓ Αποκεντρωμένης Διοίκησης και εν συνεχεία ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής, κινήθηκε εκ νέου με τη σιωπηρή απόρριψη της προσφυγής νομιμότητας ενώπιον της Επιτροπής, η οποία έλαβε χώρα στις 26.2.2014, δηλαδή όταν συμπληρώθηκε

αποκλειστική προθεσμία αποφάνσεως των 30 ημερών από την περιέλευση σ' αυτήν του πλήρους φακέλου της υποθέσεως, δηλαδή από 27.1.2014. Ως εκ τούτου, η κρινόμενη αίτηση, κατατεθείσα στο Διοικητικό Πρωτοδικείο Ηρακλείου στις 24.7.2014, ασκήθηκε μετά την παρέλευση χρονικού διαστήματος μεγαλύτερου των 60 ημερών από την τελευταία σιωπηρή απόρριψη. Εξάλλου, το ίδιο ισχύει και υπό την εκδοχή ότι η σιωπηρή απόρριψη της προσφυγής νομιμότητας από την Επιτροπή θα ελάμβανε χώρα μετά την παρέλευση διμήνου από τις 27.1.2014, δηλαδή στις 28.3.2014, όπως θεωρεί η Διοίκηση ως αποκλειστική προθεσμία αποφάνσεως, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στη ρητή απορριπτική απόφαση της Επιτροπής, της οποίας (απόφασης) δεν προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου κοινοποίηση ή γνώση εκ μέρους του αιτούντος προ της εκπνοής της εν λόγω προθεσμίας. Συνεπώς, υπό οιαδήποτε εκδοχή ως προς τον χρόνο της σιωπηρής απόρριψης εκ μέρους της Επιτροπής, από την οποία κινείται εκ νέου η διακοπέισα προθεσμία κατά τα προαναφερθέντα (σκ. 6), η κρινόμενη αίτηση πρέπει ν' απορριφθεί ως εκπρόθεσμη ως προς τις δύο πρώτες προσβαλλόμενες πράξεις. Περαιτέρω, δεδομένου ότι η Επιτροπή εξέδωσε τη ρητή απορριπτική απόφασή της μετά την αποκλειστική προθεσμία αποφάνσεως των 30 ημερών, δηλαδή αναρμοδίως κατά χρόνο, η ακύρωση της πράξης αυτής θα ήταν αλυσιτελής και για τον λόγο αυτό η κρινόμενη αίτηση είναι απορριπτέα και ως προς την πράξη αυτή (βλ. ΣτΕ 2778/2017, 1901/2016 σε συμβούλιο κ.ά.). Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και υπό την εκδοχή που θεωρεί η Διοίκηση ότι η απόφαση της Επιτροπής εκδόθηκε αρμοδίως κατά χρόνο, η κρινόμενη αίτηση θα ήταν απορριπτέα ως εκπρόθεσμη και ως προς

την πράξη αυτή, δεδομένου ότι κατατέθηκε μετά την παρέλευση των 60 ημερών από την εκπνοή της προθεσμίας αποφάνσεως, στις 28.3.2014.

9. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, η κρινόμενη αίτηση πρέπει ν' απορριφθεί συνολικά ως απαράδεκτη.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Απορρίπτει την αίτηση.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 22 Νοεμβρίου 2018

Ο Πρόεδρος του Ε' Τμήματος

Αθ. Ράντος

Ο Γραμματέας

Δ. Λαγός

B. Προϊστάμενοι Οργανικών Μονάδων

ΣτΕ 2816/ 2017

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Περιφέρεια. Στον οργανισμό οργάνωσης και λειτουργίας των περιφερειών προσδιορίζεται από ποιές κατηγορίες και από ποιούς κλάδους κάθε κατηγορίας προέρχονται οι προϊστάμενοι των οργανικών μονάδων κάθε υπηρεσίας, χωρίς να είναι υποχρεωτικό να προβλεφθεί ότι οι προϊστάμενοι προέρχονται από όλες τις κατηγορίες ή από όλους τους κλάδους κάθε κατηγορίας. Πότε παύει το καθοριζόμενο στο άρθρο 97 του ΥΚ προβάδισμα κατηγοριών υπαλλήλων. Οι ρυθμίσεις του προσβαλλόμενου οργανισμού παρανόμως προβλέπουν την επιλογή διαζευκτικών υπαλλήλων διαφορετικής κατηγορίας (ΠΕ ή ΤΕ) ως προϊσταμένων σε όλες τις οργανικές μονάδες (Διευθύνσεις και

Τμήματα), καταργώντας αδιακρίτως το προβάδισμα του άρθρου 97 του ΥΚ. Δεκτή η αίτηση ακύρωσης. Η υπόθεση εισήχθη στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος με πράξη του Προέδρου του Γ' Τμήματος του ΣτΕ. Όμοια με τις αρ. 2817 και 2818/2017 αποφάσεις του ΣτΕ.

2. Επειδή ζητείται η ακύρωση του π.δ. 131/2010 (Α' 224/27.12.2010) «Οργανισμός της Περιφέρειας Πελοποννήσου», κατά το μέρος που στις διατάξεις του που αφορούν στον ορισμό προϊσταμένων στις σχετικές οργανικές μονάδες ορίζεται ότι επιλέγονται διαζευκτικά υπάλληλοι διαφορετικής κατηγορίας (ΠΕ ή ΤΕ), χωρίς να ορίζεται ότι η κατηγορία ΠΕ έχει προβάδισμα έναντι της κατηγορίας ΤΕ (άρθρο 38 παράγραφοι 1 έως 5, 13 έως 16 και 20 και άρθρο 39 παράγραφοι 1 έως 8, 10, 12 έως 16, 42 έως 45, 49 έως 51, 55 έως 58, 67 και 70).

3. Επειδή η υπόθεση εισάγεται προς συζήτηση στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος με πράξη του Προέδρου του λόγω της σπουδαιότητάς της.

4. Επειδή η αίτηση, κατά το μέρος που ασκείται από την είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη, κατ' άρθρο 27 του π.δ. 18/1989 (Α' 8), όπως αντικαταστάθηκε από την παράγραφο 2 του άρθρου 4 του ν. 2479/1997 (Α' 67), διότι η δικηγόρος που υπογράφει το δικόγραφο και παρέστη κατά την συζήτηση στο ακροατήριο, ζήτησε και της χορηγήθηκε προθεσμία για την νομιμοποίησή της, εντός όμως της χορηγηθείσας προθεσμίας δεν προσκομίσθηκε συμβολαιογραφική πράξη πληρεξουσιότητας, ενώ το εν λόγω σωματείο δεν νομιμοποίησε την δικηγόρο που υπογράφει την αίτηση με κάποιον από

τους τρόπους που προβλέπει το άρθρο 27 του π.δ. 18/1989, όπως ισχύει.

5. Επειδή παρέμβαση ασκούν με κοινό δικόγραφο η «.....», η οποία έχει ως καταστατικό σκοπό την προάσπιση των επαγγελματικών και οικονομικών συμφερόντων και την προαγωγή και εξύψωση του μορφωτικού και επιστημονικού επιπέδου και της επαγγελματικής στάθμης των εργαζομένων μηχανικών Τ.Ε. στο Δημόσιο και η «..... (....)». Η παρέμβαση κατά το μέρος που ασκείται από την δεύτερη Ομοσπονδία είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη, κατ' άρθρο 27 του π.δ. 18/1989, όπως ισχύει (Α' 8), διότι κατά την συζήτηση στο ακροατήριο η εν λόγω Ομοσπονδία δεν παρέστη με πληρεξούσιο δικηγόρο ούτε εμφανίσθηκε ο νόμιμος εκπρόσωπός της για να δηλώσει ότι εγκρίνει την άσκησή της και δεν προσκομίσθηκε συμβολαιογραφική πράξη παροχής πληρεξουσιότητας στην δικηγόρο που υπογράφει το σχετικό δικόγραφο.

6. Επειδή το εναπομένον αιτούν σωματείο ασκεί την κρινόμενη αίτηση με έννομο συμφέρον, έχοντας ως καταστατικό σκοπό την προάσπιση των επαγγελματικών και οικονομικών συμφερόντων των μελών του που είναι όλες οι πρωτοβάθμιες ομοιοεπαγγελματικές συνδικαλιστικές οργανώσεις μηχανικών διπλωματούχων ανωτάτων σχολών, μελών του ΤΕΕ, που, μεταξύ άλλων, υπηρετούν ως μόνιμοι πολιτικοί υπάλληλοι ή ως πολιτικοί υπάλληλοι με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου στο Δημόσιο, τα ν.π.δ.δ. και οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως πρώτου και δεύτερου βαθμού και προβάλλοντας ότι με τις προσβαλλόμενες διατάξεις του μνησθέντος Οργανισμού θίγονται τα επαγγελματικά και οικονομικά

συμφέροντα των μελών του, δεδομένου ότι με τις επίδικες ρυθμίσεις του προσβαλλόμενου προεδρικού διατάγματος θίγεται η υπηρεσιακή κατάσταση των αναφερθέντων υπαλλήλων (ΣτΕ 2207/2002).

8. Επειδή με την παράγραφο 7 του άρθρου 241 του ν. 3852/2010, η οποία πρέπει να ερμηνευθεί σύμφωνα με τον σκοπό του νόμου και τις πάγιες ρυθμίσεις των παραγράφων 1 έως 6 του ίδιου άρθρου, παρέχεται εξουσιοδότηση για την θέσπιση του αρχικού οργανισμού των περιφερειών, ο οποίος, αν και η εξουσιοδοτική διάταξη αναφέρεται σε «πρότυπο εσωτερικό οργανισμό», μπορεί, κατά την αληθή της έννοια, να θεσπισθεί είτε ως «πρότυπος», δηλαδή κοινός για το σύνολο των περιφερειών είτε αυτοτελώς για κάθε περιφέρεια με την αυτή, κατά βάση, για όλες τις περιφέρειες δομή και διάρθρωση (ΠΕ 265, 264, 261/2010). Εξ άλλου κατά την έννοια της εξουσιοδοτικής διατάξεως του άρθρου 241 παράγραφοι 1 και 7 του ν. 3852/2010, στον οργανισμό οργάνωσης και λειτουργίας των περιφερειών προσδιορίζεται ανάλογα με το αντικείμενο των συγκεκριμένων οργανικών μονάδων και την ειδικότητα του κλάδου από ποιές κατηγορίες και από ποιούς κλάδους κάθε κατηγορίας προέρχονται οι προϊστάμενοι των οργανικών μονάδων κάθε υπηρεσίας, χωρίς να είναι υποχρεωτικό να προβλεφθεί ότι οι προϊστάμενοι προέρχονται από όλες τις κατηγορίες ή από όλους τους κλάδους κάθε κατηγορίας (πρβλ. ΣτΕ 2459/2012 6η σκέψη, 102/2010, 2207/2002 5η σκέψη, ΠΕ 265, 264, 261/2010). Περαιτέρω κατά την έννοια των συνταγματικών αρχών της ισότητας, της αξιοκρατίας και της κατοχυρούμενης στο άρθρο 103 του Συντάγματος αρχής της ορθολογικής οργάνωσης της Δημόσιας

Διοικήσεως (ΣΤΕ 16, 15/2015 Ολομέλεια) καθώς και των προαναφερθεισών διατάξεων και ιδίως του άρθρου 97 του κώδικα κατάστασης δημόσιων πολιτικών διοικητικών υπαλλήλων και υπαλλήλων ν.π.δ.δ. και της προμνησθείσας νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως του ν. 3852/2010, το καθοριζόμενο προβάδισμα των κατηγοριών των υπαλλήλων παύει να ισχύει μόνον στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι οργανικές διατάξεις βάσει του αντικειμένου των συγκεκριμένων οργανικών μονάδων και την ειδικότητα του κλάδου των υπαλλήλων προβλέπουν την τοποθέτηση ως προϊσταμένου οργανικής μονάδας υπαλλήλου που έπεται κατά το προβάδισμα και όχι αδιακρίτως για όλες τις σχετικές οργανικές μονάδες.

10. Επειδή σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, ο προσβαλλόμενος οργανισμός παρανόμως προβλέπει την επιλογή διαζευκτικώς υπαλλήλων διαφορετικής κατηγορίας (ΠΕ ή ΤΕ) ως προϊσταμένων σε όλες τις αναφερθείσες οργανικές μονάδες (Διευθύνσεις και Τμήματα), καταργώντας αδιακρίτως το θεσπιζόμενο προβάδισμα με το άρθρο 97 του κώδικα κατάστασης δημόσιων πολιτικών διοικητικών υπαλλήλων και υπαλλήλων ν.π.δ.δ.

11. Επειδή κατόπιν των προαναφερθέντων, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να απορριφθεί κατά το μέρος που ασκείται από την» και να γίνει δεκτή ως προς το πρώτο αιτούν σωματείο («.....») και να ακυρωθεί το π.δ. 131/2010 ως προς τις προσβαλλόμενες διατάξεις του (άρθρο 38 παράγραφοι 1 έως 5, 13 έως 16 και 20 και άρθρο 39 παράγραφοι 1 έως 8, 10, 12 έως 16, 42 έως 45, 49 έως 51, 55 έως 58, 67 και 70), καθώς και να απορριφθεί η παρέμβαση.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Απορρίπτει την αίτηση κατά το μέρος που ασκείται από την, κατά το σκεπτικό. Δέχεται την κρινόμενη αίτηση ως προς το πρώτο αιτούν σωματείο «....και ακυρώνει το π.δ. 131/2010 (Α' 232/27.12.2010) ως προς τις προσβαλλόμενες διατάξεις του (άρθρο 38 παράγραφοι 1 έως 5, 13 έως 16 και 20 και άρθρο 39 παράγραφοι 1 έως 8, 10, 12 έως 16, 42 έως 45, 49 έως 51, 55 έως 58, 67 και 70), σύμφωνα με το σκεπτικό.

Απορρίπτει την παρέμβαση.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα την 14η Δεκεμβρίου 2016

Η Πρόεδρος του Γ' Τμήματος

Αικ. Συγγούνα

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Α. Πειθαρχικό Δίκαιο Δημοσίων Υπαλλήλων

Θέμα: Ν. 4674/2020 «Στρατηγική Αναπτυξιακή Προοπτική των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Ρύθμιση ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις»- Ενημέρωση υπαλλήλων για υποχρέωση υποβολής ΔΠΚ και ΔΟΣ

Εγκύκλιος υπ' αριθμ. ΔΙΔΑΔ/Φ.69/122/οικ. 14540/ 23.7.2020 (ΑΔΑ: 6ΟΞΚ46ΜΤΛ6- Ι2Δ) του Υπουργείου Εσωτερικών

Σας ενημερώνουμε ότι στο ΦΕΚ 53 Α' δημοσιεύτηκε ο ν.4674/2020 «Στρατηγική Αναπτυξιακή Προοπτική των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Ρύθμιση ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις», στον οποίο περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, νομοθετικές ρυθμίσεις για βελτιώσεις και τροποποίηση των διατάξεων του πειθαρχικού δικαίου και άλλα θέματα που αφορούν στην υπηρεσιακή κατάσταση των υπαλλήλων του Δημοσίου. Ειδικότερα:

Α. ΑΡΘΡΟ 53 ν. 4674/2020 - ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. ΔΥΝΗΤΙΚΗ ΑΡΓΙΑ

Με τη διάταξη της παρ. 1α του άρθρου 53 του ν.4674/2020 αντικαθίσταται η παρ. 4 του άρθρου 104 του Υπαλληλικού Κώδικα (ν.3528/2007), όπως ισχύει, και προς εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των πειθαρχικών διαδικασιών, τίθενται αποκλειστικές προθεσμίες για τις ενέργειες των αρμόδιων πειθαρχικών συμβουλίων προς διασφάλιση, ταυτόχρονα με την

προάσπιση του δημοσίου συμφέροντος, και των δικαιωμάτων του υπαλλήλου.

Συγκεκριμένα, προβλέπεται «4. Εντός τρίμηνης αποκλειστικής προθεσμίας από την πάροδο ενός (1) έτους από τη θέση σε αργία, το πειθαρχικό συμβούλιο υποχρεούται να γνωμοδοτήσει, ύστερα από ερώτημα του αρμόδιου διοικητικού οργάνου για τη συνέχιση ή μη της αργίας, άλλως η αργία αίρεται. Σε κάθε περίπτωση, η αργία αίρεται αυτοδικαίως μετά από την πάροδο διετίας από την έκδοση της απόφασης θέσης του υπαλλήλου σε αργία.».

Βάσει των ως άνω διατάξεων εντός τρίμηνης αποκλειστικής προθεσμίας από την πάροδο ενός (1) έτους από τη θέση σε αργία, το πειθαρχικό συμβούλιο υποχρεούται να γνωμοδοτήσει για τη συνέχιση ή μη της αργίας, κατόπιν ερωτήματος του αρμόδιου διοικητικού οργάνου, άλλως η αργία αίρεται.

Επισημαίνεται δε ότι επειδή το πειθαρχικό συμβούλιο γνωμοδοτεί κατόπιν σχετικού ερωτήματος του αρμόδιου διοικητικού οργάνου, προς αποφυγή υπέρβασης της προβλεπόμενης προθεσμίας και αυτοδίκαιης άρσης της αργίας συνεπεία αυτής, το αρμόδιο διοικητικό όργανο υποχρεούται να προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες για την έγκαιρη υποβολή του σχετικού ερωτήματος. Σε κάθε περίπτωση, η αργία αίρεται αυτοδικαίως μετά από την πάροδο διετίας από την έκδοση της αρχικής απόφασης θέσης του υπαλλήλου σε αργία.

Όσον αφορά την επαναφορά του υπαλλήλου από το καθεστώς αργίας επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 104 του Υπαλληλικού Κώδικα, όπως ισχύει, ο υπάλληλος επανέρχεται στα

καθήκοντά του από την κοινοποίηση της πράξης επαναφοράς ή αυτοδίκαια από την τελεσιδικία της ποινικής απόφασης που δεν συνεπάγεται έκπτωση ή της πειθαρχικής απόφασης, η οποία δεν επιβάλλει την ποινή της οριστικής παύσης ή από τη συμπλήρωση της διετίας, κατά την παρ. 4 του ίδιου άρθρου. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις που το πειθαρχικό συμβούλιο γνωμοδοτεί εντός της τρίμηνης αποκλειστικής προθεσμίας για τη μη συνέχιση της αργίας, ο υπάλληλος επανέρχεται στα καθήκοντά του από την κοινοποίηση της πράξης επαναφοράς. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτοδίκαιης άρσης της δυνητικής αργίας λόγω της άπρακτης παρέλευσης της τρίμηνης προθεσμίας για τη γνωμοδότηση του πειθαρχικού συμβουλίου, ο υπάλληλος επανέρχεται στα καθήκοντά του από τη συμπλήρωση ενός έτους και τριών μηνών από τότε που τέθηκε σε δυνητική αργία. Σε κάθε περίπτωση αυτοδίκαιης άρσης της αργίας εκδίδεται από την αρμόδια Υπηρεσία σχετική διαπιστωτική πράξη.

2. ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΑΣΚΗΣΗΣ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ - ΑΠΟΔΟΧΕΣ

Με τη διάταξη της παρ. 2α του άρθρου 53 του ν. 4674/2020 αντικαθίσταται η παρ. 2 του άρθρου 105 του Υπαλληλικού Κώδικα, όπως ισχύει, και προβλέπεται πλέον ρητά ότι και σε όσους τελούν σε κατάσταση αναστολής άσκησης καθηκόντων καταβάλλεται το ήμισυ των αποδοχών τους, όπως και όταν ο υπάλληλος τίθεται σε αργία. Σε περίπτωση που ο/η υπάλληλος τεθεί στη συνέχεια σε καθεστώς αργίας το υπόλοιπο των αποδοχών που δεν καταβλήθηκε κατά τη διάρκεια της αναστολής άσκησης καθηκόντων και της αργίας ή μέρος αυτού μπορεί να αποδοθεί σε αυτόν, μετά από ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του πειθαρχικού συμβουλίου, εφόσον

απαλλαγεί με τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή τιμωρηθεί με πειθαρχική ποινή κατώτερη από την οριστική παύση. Εάν ο υπάλληλος απαλλαγεί από κάθε πειθαρχική ευθύνη ή αποδειχθεί αβάσιμη η υπόνοια για έκνομη διαχείριση, επιστρέφεται το μέρος των αποδοχών που παρακρατήθηκε. Σε περίπτωση που ο/η υπάλληλος σε συνέχεια της αναστολής άσκησης καθηκόντων δεν τεθεί σε δυνητική αργία σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 104 του Υπαλληλικού Κώδικα, το μέρος των αποδοχών που παρακρατήθηκε κατά τη διάρκεια της αναστολής άσκησης καθηκόντων επιστρέφεται.

Βάσει των ως άνω ρυθμίσεων και στο πλαίσιο της αποτελεσματικής διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού και ειδικά σε ό,τι αφορά την ιδιαίτερη αντιμετώπιση που απαιτείται κατά τον χειρισμό πειθαρχικών υποθέσεων, τα αρμόδια όργανα - μονομελή ή συλλογικά - υποχρεούνται να τηρούν με αίσθημα ευθύνης τις αποκλειστικές προθεσμίες που τίθενται για την γνωμοδότησή τους προκειμένου να εμπεδώνεται αφενός το κύρος της πειθαρχικής διαδικασίας, αλλά και να προστατεύεται ο υπάλληλος, ο οποίος τελεί σε αναστολή καθηκόντων ή σε αργία.

3. ΥΠΟΒΟΛΗ ΕΝΣΤΑΣΗΣ ΜΕ ΣΥΣΤΗΜΕΝΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Με τη διάταξη της παρ. 13 του άρθρου 53 του ν.4674/2020 αντικαθίσταται η παρ. 7 του άρθρου 141 του ν.3528/2007, όπως ισχύει και προβλέπεται πλέον η δυνατότητα να υποβάλλει ο/ η υπάλληλος την προβλεπόμενη ένσταση κατά αποφάσεων πειθαρχικώς προϊσταμένων ή πειθαρχικών συμβουλίων που κρίνουν σε πρώτο βαθμό όχι μόνο αυτοπροσώπως, αλλά και με συστημένη αλληλογραφία, συντασσόμενης σχετικής έκθεσης. Σε όλες

τις περιπτώσεις αποστολής της ένστασης με συστημένη αλληλογραφία, ως ημερομηνία κατάθεσης λογίζεται η ημερομηνία κατάθεσης της συστημένης αλληλογραφίας στο Ταχυδρομικό Κατάστημα. Κατά τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται περαιτέρω το δικαίωμα άσκησης των μέσων προστασίας του πειθαρχικώς διωκόμενου χωρίς να παρακωλύεται η πειθαρχική διαδικασία.

4. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΝΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΗΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ

Με την παρ. 16 του άρθρου 53 του ν.4674/2020 αντικαταστάθηκε η παρ. 3 του άρθρου 142 του Υπαλληλικού Κώδικα, σύμφωνα με την οποία ο Διοικητής της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας με αίτημα την επιβολή της πειθαρχικής ποινής της οριστικής παύσης και ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου κατά τα ειδικώς οριζόμενα στις διατάξεις περί πειθαρχικής αρμοδιότητας του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας.

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι με τις διατάξεις των άρθρων 82 επ. του ν.4622/2019 (Α' 133), όπως ισχύουν, συστάθηκε η Εθνική Αρχή Διαφάνειας (εφεξής Ε.Α.Δ.), στην οποία μεταφέρθηκαν, μεταξύ άλλων, οι αρμοδιότητες του Γενικού Επιθεωρητή Δημόσιας Διοίκησης (Γ.Ε.Δ.Δ.) και του Σώματος Ελεγκτών - Επιθεωρητών Δημόσιας Διοίκησης (Σ.Ε.Ε.Δ.Δ.), οι οποίοι (φορείς) και καταργήθηκαν (άρθρο 82 παρ.4 ν.4622/2019).

Ειδικότερα, το δικαίωμα ένστασης του Διοικητή της Ε.Α.Δ. κατά πειθαρχικών αποφάσεων μονομελών και συλλογικών πειθαρχικών οργάνων προσδιορίζεται στην παρ. 3 του άρθρου 99 του ν.4622/2019, όπως αναριθμήθηκαν οι παράγραφοι του εν λόγω άρθρου με την παρ. 27 του άρθρου

174 του ν. 4635/2019 (Α' 167), ενώ αντίστοιχα το δικαίωμα προσφυγής του Διοικητή ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Διοικητικού Εφετείου κατά πειθαρχικών αποφάσεων προσδιορίζεται στην παρ. 4 του ίδιου άρθρου του ν.4622/2019 σε συνδυασμό με την παρ. 3 του άρθρου 142 του Υπαλληλικού Κώδικα, όπως ισχύει.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 99 ν. 4622/2019, όπως ισχύει, «Ο Διοικητής της Αρχής μπορεί να ασκεί ένσταση υπέρ της διοίκησης ή του υπαλλήλου, εναντίον όλων των πειθαρχικών αποφάσεων των φορέων της παραγράφου 1 του άρθρου 83 (του ν.4622/2019), εξαιρουμένων των αποφάσεων μελών της Κυβέρνησης και των Υφυπουργών και για οποιαδήποτε πειθαρχική ποινή. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται οι πειθαρχικές διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα ή οι κατά περίπτωση οικείες διατάξεις πειθαρχικού δικαίου των ελεγχόμενων φορέων».

Επίσης, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 99 του ν. 4622/2019, όπως ισχύει, «Ο Διοικητής της Αρχής έχει δικαίωμα προσφυγής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά των τελεσίδικων αποφάσεων των πειθαρχικών συμβουλίων των υπηρεσιών και των φορέων της παραγράφου 1 του άρθρου 83 (του ν.4622/2019) για πειθαρχικά αδικήματα που επισύρουν την ποινή της οριστικής παύσης ή του υποβιβασμού, καθώς και ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου κατά όλων των άλλων τελεσίδικων αποφάσεων μονομελών ή συλλογικών πειθαρχικών οργάνων».

Στο πλαίσιο των προαναφερομένων πειθαρχικών αρμοδιοτήτων του Διοικητή της Ε.Α.Δ. και από το συνδυασμό των διατάξεων της παρ. 4 του άρθρου 140 του Υπαλληλικού Κώδικα, περί γνωστοποίησης της

πειθαρχικής απόφασης στα όργανα που δικαιούνται να ασκήσουν ένσταση, και της παρ. 5 του άρθρου 99 του ν.4622/2019, όπως ισχύει, σύμφωνα με την οποία η προθεσμία για την άσκηση ενστάσεων και προσφυγών από τον Διοικητή της Ε.Α.Δ. αρχίζει από την υποχρεωτική κοινοποίηση των πειθαρχικών αποφάσεων στην Αρχή, προκύπτουν αφενός οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες οι πειθαρχικές αποφάσεις κοινοποιούνται υποχρεωτικά στην έδρα της Ε.Α.Δ. και αφετέρου το ότι η παράλειψη της κοινοποίησης αυτής συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα για τα υπόχρεα όργανα. Ως εκ τούτου οι αρμόδιες Διευθύνσεις Προσωπικού και οι Γραμματείες των Πειθαρχικών Συμβουλίων στην περίπτωση έκδοσης απόφασης από αυτά, θα πρέπει να προβαίνουν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για την ορθή και έγκαιρη κοινοποίηση των πειθαρχικών αποφάσεων.

4. ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΟΥ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Με την παρ. 17 του άρθρου 53 του ν.4674/2020 αντικαταστάθηκε η παρ. 8 του άρθρου 146Α του Υπαλληλικού Κώδικα, όπως ίσχυε, και προβλέφθηκε ότι η υφιστάμενη υποχρέωση των πειθαρχικών συμβουλίων να ενημερώνουν το Δευτεροβάθμιο Πειθαρχικό Συμβούλιο για την πορεία και την έκβαση των πειθαρχικών υποθέσεων, από την εισαγωγή τους σε αυτά μέχρι την έκδοση της πειθαρχικής απόφασης, θα γίνεται πλέον ανά τετράμηνο. Για περισσότερες λεπτομέρειες επί της αποστολής των αιτούμενων στοιχείων θα ενημερωθείτε άμεσα με σχετική εγκύκλιο της αρμόδιας Διεύθυνσης της Υπηρεσίας μας.

5. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ

Με την παρ. 18 του άρθρου 53 του ν.4674/2020 ρυθμίζονται θέματα που

αφορούν την ύπαρξη απαρτίας κατά τη συνεδρίαση των τμημάτων του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου με βάση τη σύνθεσή τους, όπως έχει πλέον διαμορφωθεί μετά τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις που έχουν μεσολαβήσει και συγκεκριμένα προβλέπεται ότι «Τα τμήματα του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου βρίσκονται σε απαρτία όταν είναι παρόντα τέσσερα (4) τουλάχιστον μέλη τους, στα οποία απαραίτητως περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος ή ο αναπληρωτής του.».

Με την παρ. 19 του άρθρου 53 του ν.4674/2020 στο τέλος της παραγράφου 2 του άρθρου 146Β του Υπαλληλικού Κώδικα, όπως ίσχυε, προστίθεται εδάφιο, με το οποίο προβλέπεται πλέον ρητά ότι «Γραμματέας του πειθαρχικού συμβουλίου ορίζεται υπάλληλος κατηγορίας ΠΕ ή ΤΕ με βαθμό τουλάχιστον Β'».

6. ΝΟΜΟΤΕΧΝΙΚΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Με τις διατάξεις των παρ. 3 έως 12, 14, 15 και 21 του άρθρου 53 του ν.4674/2020 επέρχονται νομοτεχνικές βελτιώσεις που κρίνονται απαραίτητες για λόγους σαφήνειας των ρυθμίσεων σε συνέχεια τροποποιήσεων της οικείας νομοθεσίας που έχουν μεσολαβήσει, όπως για παράδειγμα η σύσταση της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας με τις διατάξεις του ν.4622/2019.

Β. Άρθρο 52 - ΝΟΜΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 52 του ν.4674/2020, τα Υπουργεία, οι Ανεξάρτητες Αρχές, οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις του Κράτους, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου

υποχρεούνται να παρέχουν νομική υποστήριξη στους μόνιμους και με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου υπαλλήλους που υπηρετούν στους φορείς τους, ενώπιον των δικαστηρίων ή των δικαστικών αρχών, σε περίπτωση διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης ή άσκησης ποινικής δίωξης εις βάρος τους για αδικήματα που τους αποδίδεται ότι διέπραξαν κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους. Η ανωτέρω νομική υποστήριξη δεν παρέχεται σε περίπτωση ποινικής δίωξης ύστερα από καταγγελία εκ μέρους της Υπηρεσίας. Η νομική υποστήριξη αφορά είτε στη νομική εκπροσώπηση των υπαλλήλων από πληρεξούσιο δικηγόρο που συμβάλλεται για τον ανωτέρω σκοπό με τους προαναφερόμενους φορείς, ανά υπόθεση, είτε στην κάλυψη των εξόδων εκπροσώπησης των ανωτέρω υπαλλήλων διά ή μετά πληρεξούσιου δικηγόρου της επιλογής του υπαλλήλου.

Στις ανωτέρω περιπτώσεις τα έξοδα βαρύνουν τον προϋπολογισμό του οικείου φορέα. Η καταβολή των ανωτέρω δαπανών γίνεται εφόσον, για τις ποινικές υποθέσεις, εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση, με την οποία οι υπάλληλοι κηρύσσονται αθώοι ή απαλλάσσονται των κατηγοριών ή τελεσίδικο βούλευμα του Δικαστικού Συμβουλίου, με το οποίο παύεται οριστικά η ποινική δίωξη εναντίον τους ή τίθεται η υπόθεση στο αρχείο και εφόσον προσκομισθούν τα νόμιμα παραστατικά. Το αιτούμενο ποσό δεν δύναται να υπερβαίνει το τριπλάσιο του ποσού αναφοράς κάθε διαδικαστικής πράξης ή παρεχόμενης υπηρεσίας, όπως προσδιορίζεται στους πίνακες αμοιβών του Κώδικα Δικηγόρων (ν. 4194/2013, Α' 208).

Η νομική υποστήριξη των ανωτέρω υπαλλήλων συντελείται μετά από αίτηση του υπαλλήλου στην αρμόδια Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού, θετική εισήγηση

της τελευταίας και απόφαση του αρμόδιου Προϊσταμένου Γενικής Διεύθυνσης Ανθρώπινου Δυναμικού. Σε περίπτωση που δεν υπάρξει θετική εισήγηση, τα ως άνω έξοδα καταβάλλονται εκ των υστέρων, εφόσον για τις ποινικές υποθέσεις εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση, με την οποία τα ως άνω πρόσωπα κηρύσσονται αθώα ή απαλλάσσονται των κατηγοριών ή τελεσίδικο βούλευμα δικαστικού συμβουλίου, με το οποίο παύει οριστικά η ποινική δίωξη εναντίον τους ή τίθεται η υπόθεση στο αρχείο. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται μετά την πρόβλεψη της σχετικής δαπάνης στους προϋπολογισμούς των οικείων φορέων.

Γ. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΓΙΑ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΔΠΚ ΚΑΙ ΔΟΣ ΤΟΥ Ν. 3213/2003

Η Εθνική Αρχή Διαφάνειας (Ε.Α.Δ.) ενημέρωσε την Υπηρεσία μας ότι, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της Αρχής, παρατηρείται συχνά το φαινόμενο μη υποβολής αρχικών Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης (ΔΠΚ) και Δηλώσεων Οικονομικών Συμφερόντων (ΔΟΣ) από υπόχρεους προς τούτο υπαλλήλους λόγω μη ενημέρωσής τους για την υποχρέωσή τους αυτή από τις οικείες Διευθύνσεις Διοικητικού.

Στο πλαίσιο αυτό και προς εξυπηρέτηση του σκοπού της υποχρέωσης έγκαιρης ενημέρωσης των υπαλλήλων, όταν αποκτούν ιδιότητα που συνεπάγεται υποχρέωση υποβολής αρχικής ΔΠΚ και ΔΟΣ, και προς αποφυγή των σοβαρών συνεπειών που επιφέρει η μη υποβολή των ως άνω αρχικών δηλώσεων ΔΠΚ και ΔΟΣ κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 6 του ν.3213/2003, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, οι αρμόδιες υπηρεσίες υποχρεούνται για τα κάτωθι:

1) Αναφορά στο προοίμιο των διοικητικών πράξεων, δυνάμει των οποίων

ο/η υπάλληλος αποκτά ιδιότητα που συνεπάγεται την υποχρέωση υποβολής αρχικής ΔΠΚ και ΔΟΣ αλλά και ετήσιας ΔΠΚ, των συγκεκριμένων διατάξεων του ν.3213/2003, που προσδίδουν στον/στην υπάλληλο την ιδιότητα του/της υπόχρεου.

2) Αναφορά στο διατακτικό των εν λόγω διοικητικών πράξεων της υποχρέωσης που απορρέει από την κτήση της συγκεκριμένης ιδιότητας για υποβολή αρχικής ΔΠΚ και ΔΟΣ εντός 90 ημερών από την κτήση της ιδιότητας αυτής, καθώς και για υποβολή ετήσιας ΔΠΚ, κατά τα οριζόμενα στις οικείες διατάξεις του ν.3213/2003.

Κατ' αυτόν τον τρόπο και εφόσον οι Διευθύνσεις Διοικητικού ήδη κατά την έκδοση των σχετικών διοικητικών πράξεων θα έχουν προσδιορίσει αιτιολογημένα και με απόλυτη βεβαιότητα ποιοι υπάλληλοι έχουν την ιδιότητα του υπόχρεου σε υποβολή ΔΠΚ και ΔΟΣ, θα μπορούν άμεσα να καταρτίζουν περαιτέρω τις καταστάσεις υπόχρεων που υποβάλλονται κατ' εφαρμογή της παρ. 3 του άρθρου 1 του ν.3213/2003 και οι υπάλληλοι θα ενημερώνονται άμεσα για τη σχετική τους υποχρέωση για υποβολή ΔΠΚ χωρίς να υπάρχει ανάγκη πλέον διακριτής ενημέρωσής τους για την υποχρέωσή τους αυτή.

Δ. ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Οι αποδέκτες της παρούσας εγκυκλίου παρακαλούνται να την κοινοποιήσουν, με κάθε πρόσφορο τρόπο, στα Πρωτοβάθμια Πειθαρχικά Συμβούλια της αρμοδιότητάς τους, στους υπαλλήλους και σε όλους τους φορείς που υπάγονται ή εποπτεύονται από αυτούς, εφόσον ανήκουν στο πεδίο εφαρμογής των σχετικών ρυθμίσεων.

Εφόσον κατά την εφαρμογή των πειθαρχικών διατάξεων ανακύπτουν ερωτήματα, τα οποία δεν καλύπτονται από τις οδηγίες που δίνονται με την παρούσα ή

προηγούμενες εγκυκλίου, οι Δ/νσεις προσωπικού δύνανται να απευθύνονται στην Υπηρεσία μας για περαιτέρω πληροφορίες ή διευκρινίσεις θέτοντας υπόψη μας βάσει της ιδιαιτερότητας κάθε πειθαρχικής υπόθεσης κάθε απαιτούμενο στοιχείο που σχετίζεται με αυτή, καθώς και κάθε άλλο απαιτούμενο στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη για τη διατύπωση σύννομης απάντησης εκ μέρους της Υπηρεσίας μας. Ερωτήματα μεμονωμένων υπαλλήλων, τα οποία αφορούν πειθαρχικές τους υποθέσεις ή καταγγελίες, θα αποστέλλονται αρμοδίως στην Υπηρεσία, στην οποία ανήκουν οργανικά ή είναι αρμόδια να επιληφθεί, δεδομένου ότι η Υπηρεσία μας αφενός δεν επιτρέπεται να υποκαθιστά τα εκ του νόμου προβλεπόμενα πειθαρχικά όργανα - μονομελή ή συλλογικά - αφετέρου δεν προβλέπεται οριζόντια πειθαρχική αρμοδιότητα του Υπουργού Εσωτερικών για τους υπαλλήλους του Δημόσιου. Είναι αυτονόητη, βάσει του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος του αναφέρεσθαι στις Αρχές, η δυνατότητα ενημέρωσης της Υπηρεσίας μας για θέματα κακοδιοίκησης ή για θέματα που θα ήταν δυνατόν να οδηγήσουν σε πειθαρχική παραπομπή, ωστόσο η αρμοδιότητά της Υπηρεσίας μας περιορίζεται στη διαβίβαση αρμοδίως των σχετικών καταγγελιών, υπό την προϋπόθεση ότι οι καταγγελίες δεν είναι ασαφείς, αόριστες ή καταχρηστικώς επαναλαμβανόμενες. Η παρούσα εγκύκλιος έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών, www.ypes.gr, στη διαδρομή «Ανθρώπινο Δυναμικό Δημοσίου Τομέα - Ανθρώπινο Δυναμικό».

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΚΑΚΟΣ

Β. Χρόνος ασφάλισης σε περίπτωση ανάκλησης διορισμού

Θέμα: Χρόνος ασφάλισης σε περιπτώσεις ανάκλησης πράξεων διορισμού λόγω χρήσης πλαστών δικαιολογητικών

Εγκύκλιος υπ' αριθμ. Φ.10141/41565/1762/ 6.2.2019 του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Απαντώντας στο ανωτέρω σχετικό έγγραφό σας, με αφορμή περιπτώσεις αναδρομικής ανάκλησης διορισμών λόγω υποβολής μη σύννομων δικαιολογητικών, όπως προέκυψε μετά από σχετικό έλεγχο αυτών, και όσον αφορά στις επιπτώσεις της ανάκλησης των διορισμών στην ισχύ του χρόνου ασφάλισης που πραγματοποιήθηκε μέχρι την ανάκληση, σας γνωρίζουμε ότι:

Σύμφωνα με το άρθρο 15 «Χρόνος Ασφάλισης» παρ.2 (περ. α και β) και παρ.3 του ν.4387/2016 (Α' 85), ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β', ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ, ορίζεται ότι

2.α. Υπάλληλοι που εσφαλμένα έχουν υπαχθεί στην ασφάλιση του Δημοσίου και υπό την προϋπόθεση ότι παραμένουν στην Υπηρεσία, συνεχίζουν την ασφάλισή τους στον Ε.Φ.Κ.Α. μέχρι την αποχώρησή τους από την Υπηρεσία.

β. Πρόσωπα που έχουν υπαχθεί στην ασφάλιση των εντασσόμενων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων, τομέων και κλάδων, ενώ δεν συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις, συνεχίζουν την ασφάλισή τους στον Ε.Φ.Κ.Α. εφόσον διατηρούν την ιδιότητα ή απασχόληση για την οποία υπήχθησαν στην ασφάλιση των εντασσόμενων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων, τομέων και κλάδων. Χρόνος για τον οποίο έχουν καταβληθεί ασφαλιστικές εισφορές στους

εντασσόμενους στον Ε.Φ.Κ.Α. φορείς, τομείς και κλάδους, ενώ δε συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις ασφάλισης λογίζεται ως χρόνος ασφάλισης στον Ε.Φ.Κ.Α. και οι σχετικές ασφαλιστικές εισφορές δεν επιστρέφονται.

3. Η παρ. 4 του άρθρου 4 του ν. 2084/1992, η παρ. 5 του άρθρου 8 του ν. 2084/1992, καθώς και κάθε άλλη διάταξη που ορίζει διαφορετικά από τις διατάξεις του παρόντος νόμου, καταργείται.

Στο άρθρο 34 «Χρόνος Ασφάλισης», ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ, στην παρ.1 (περ.α και β) του ίδιου νόμου και στην παρ. 3 προβλέπεται ότι

1. «Χρόνος ασφάλισης στον Ε.Φ.Κ.Α. για τους ασφαλισμένους του Κεφαλαίου αυτού είναι:

α. Ο χρόνος πραγματικής ασφάλισης, ήτοι ο χρόνος ασφαλιστέας απασχόλησης ή ιδιότητας στον Ε.Φ.Κ.Α. ή στους εντασσόμενους στον Ε.Φ.Κ.Α. φορείς, τομείς, κλάδους και λογαριασμούς για τον οποίο έχουν καταβληθεί εισφορές. Για τους μισθωτούς ως χρόνος ασφάλισης αναγνωρίζεται και ο χρόνος για τον οποίο οφείλονται εισφορές, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις.

β. Ο λογιζόμενος χρόνος συντάξιμης υπηρεσίας των πολιτικών και στρατιωτικών υπαλλήλων, σύμφωνα με τις διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου, όπως αυτές ίσχυαν μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού.

3. Πρόσωπα που έχουν υπαχθεί καλόπιστα στην ασφάλιση των εντασσόμενων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων, τομέων, κλάδων και λογαριασμών, ενώ δεν συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις, συνεχίζουν την ασφάλισή τους στον Ε.Φ.Κ.Α. για όσο διάστημα διατηρούν την ιδιότητα ή απασχόληση για την οποία υπήχθησαν στην ασφάλιση των εντασσόμενων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων,

τομέων κλάδων και λογαριασμών. Χρόνος για τον οποίο έχουν καταβληθεί ασφαλιστικές εισφορές στους εντασσόμενους στον Ε.Φ.Κ.Α. φορείς, τομείς, κλάδους και λογαριασμούς, ενώ δε συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις ασφάλισης, λογίζεται ως χρόνος ασφάλισης στον Ε.Φ.Κ.Α. και οι σχετικές ασφαλιστικές εισφορές δεν επιστρέφονται, εφόσον δεν έχει εκδοθεί απόφαση διαγραφής.

4. Από την έναρξη ισχύος του παρόντος καταργούνται το άρθρο 3 του Ν. 1358/1983 (ΑΝ 64), το εδάφιο γ' της παρ. 2 του άρθρου 40 του Ν. 2084/1992, όπως τροποποιημένο ισχύει μετά την αντικατάστασή του με την παρ. 18 του άρθρου 10 του Ν. 3863/2010, καθώς και κάθε διάταξη που ορίζει διαφορετικά από το παρόν.»

Σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ.2 του ν.1846/1951 (Α' 179) ο χρόνος ασφάλισης των μισθωτών του πρ. ΙΚΑ (νυν ΕΦΚΑ) αποτελείται από «τας ημέρας καθ' ας οι ησφαλισμένοι από της υπαγωγής των εις την ασφάλισιν του Ι.Κ.Α. δικαιούνται αμοιβής εις χρήμα». Επομένως, κριτήριο για τον υπολογισμό του χρόνου ασφάλισης είναι η πραγματικά παρασχεθείσα εργασία. Ως προς την παρεχόμενη στο δημόσιο εργασία, το άρθρο 11 παρ.2 του π.δ.169/2007 (Α' 210) «Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων» ορίζει ότι ως πραγματική συντάξιμη υπηρεσία αυτή που παρέχεται πραγματικά «από αυτούς που διατελούν σύμφωνα με τους όρους των άρθρων 1, 2 και 3 του Κώδικα αυτού».

Με βάση τις διατάξεις των άρθρων 15 και 34, ο χρόνος ασφάλισης που διανύθηκε στους υφιστάμενους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένου του χρόνου που αναγνωρίστηκε, εξαγοράστηκε ή συνεχίζεται η εξαγορά του, καθώς και ο χρόνος που έχει προσμετρηθεί από

προϋπηρεσία ή άλλη αιτία θεωρείται ότι έχει πραγματοποιηθεί στην ασφάλιση του Ενιαίου Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης. Παράλληλα, τα άρθρα 15 και 34 απαριθμούν τις ειδικότερες περιπτώσεις χρόνου ασφάλισης (χρόνος πραγματικής ασφάλισης για τον οποίο έχουν καταβληθεί ή οφείλονται εισφορές από τους μισθωτούς, λογιζόμενος χρόνος συντάξιμης υπηρεσίας των πολιτικών και στρατιωτικών υπαλλήλων, πλασματικός χρόνος, σύμφωνα με ειδικότερες διατάξεις, χρόνος προαιρετικής ασφάλισης, χρόνος διαδοχικής ασφάλισης). Επιπροσθέτως, προβλέπεται ειδική ρύθμιση για τα πρόσωπα που καλόπιστα υπήχθησαν στην ασφάλιση των εντασσόμενων στον Ε.Φ.Κ.Α. φορέων, τομέων και κλάδων, ενώ δεν συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο χρόνος κατά τον οποίο παρέχεται εργασία συμπεριλαμβάνεται στο χρόνο ασφάλισης ο οποίος λαμβάνεται υπόψη για τη χορήγηση σύνταξης.

Σε περιπτώσεις ανάκλησης διορισμών αναδρομικά, οι συνταγματικές αρχές της προστασίας και του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 του Συντάγματος), της προστασίας της εργασίας και της κοινωνικής ασφάλισης (άρθρο 22 του Συντάγματος) υποδεικνύουν την αναδρομική ανάκληση του χρόνου ως ασφάλισης ως έσχατο μέτρο, σύμφωνα με τις παραπάνω αρχές, και όχι πέραν των ορίων που θίγουν τον πυρήνα των παραπάνω συνταγματικών δικαιωμάτων. Επιπλέον, πρέπει να τηρείται η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ.1), σύμφωνα με την οποία οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα των πολιτών «πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να

σέβονται την αρχή της αναλογικότητας». Οι επιβαλλόμενες κυρώσεις στους υπαλλήλους σε αυτές τις περιπτώσεις απαιτείται να είναι σύμφωνες με τις συνταγματικής ισχύος αρχές της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και της αναλογικότητας και να διασφαλίζεται η ισορροπία μεταξύ του δημοσίου σκοπού και της συνταγματικής αρχής της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και των ατομικών δικαιωμάτων του υπαλλήλου (Ελεγκτικό Συνέδριο, Β' Τμήμα, 1176/2018 σκ.ΙΙΙ.Β. και ΙΙΙ.Γ.). Όταν έχει μεσολαβήσει μεγάλο χρονικό διάστημα από την αρχική πράξη διορισμού μέχρι την πράξη της ανάκλησης, η μη αναγνώριση του χρόνου ασφάλισης, κατά τον οποίο de facto έχει παρασχεθεί η εργασία, θίγουν την αρχή της αναλογικότητας μεταξύ του μέτρου αποκατάστασης της νομιμότητας και των ατομικών δικαιωμάτων του προσώπου στο οποίο επιβάλλεται το μέτρο (Ελεγκτικό Συνέδριο, Β' Τμήμα, 1176/2018 σκ. VII.Ε.).

Σύμφωνα με τα παραπάνω, σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να εξετάζεται σε κάθε περίπτωση κατά πόσο έχει πράγματι παρασχεθεί η εργασία από τον υπάλληλο του οποίου ο διορισμός έχει ανακληθεί αναδρομικά, καθώς η de facto προσφορά εργασίας δημιουργεί αξίωση του υπαλλήλου για την παροχή αμοιβής και αναγνώριση του χρόνου του ως χρόνου πραγματικής ασφάλισης. Για την κρίση αυτή καθοριστικό ρόλο στην ακύρωση ή όχι του χρόνου ασφάλισης διαδραματίζει η κρισιμότητα του έγγραφου του οποίου πλαστογραφήθηκε και του προσόντος το οποίο λόγω της πλαστότητας του εγγράφου τελικά ελλείπει. Έτσι διασφαλίζεται η αρχή της αξιοκρατίας και της ισότητας κατά την πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις, ειδικότερη έκφραση των οποίων είναι η πρόβλεψη των τυπικών προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, τα

οποία πρέπει να συναρτώνται προς τις ικανότητες των προς διορισμό υποψηφίων και των απαιτήσεων των καθηκόντων που θα ασκηθούν (Ελεγκτικό Συνέδριο, Β' Τμήμα, 1176/2018 σκ. V.Β. η οποία παραπέμπει στις ΣτΕ Ολομ. 1120-1124/2016, ΣτΕ 527/2015, ΣτΕ 1150/2010, 3593- 3595/2008, ΣτΕ Πρακτ. Επεξ. 233/2010, 48/2006, ΑΠ 264/2011). Για παράδειγμα, οι ιατρικές υπηρεσίες δεν μπορούν εξ ορισμού να παρασχεθούν από κάποιον που δεν κατέχει τα τυπικά προσόντα για την άσκηση του επαγγέλματος. Σε τέτοιες περιπτώσεις, δεν μπορεί να γίνει λόγος για πραγματική παροχή της εργασίας. Το ίδιο δεν ισχύει για τεχνικές εργασίες, όπως η καθαριότητα ή η φύλαξη ενός κτιρίου, οι οποίες υπηρεσίες μπορούν να παρασχεθούν χωρίς την ύπαρξη συγκεκριμένης εκπαίδευσης.

Επομένως, σε περιπτώσεις ανάκλησης διορισμών αναδρομικά, ως προς τον ασφαλιστικό χρόνο μέχρι την πράξη ανάκλησης ή απομάκρυνσης από τη θέση, ισχύουν τα παρακάτω:

α) εφόσον τα προσκομιζόμενα δικαιολογητικά/αποδεικτικά των προσόντων διορισμού δεν αποτελούν προαπαιτούμενα για την άσκηση επαγγέλματος ή την παροχή συγκεκριμένης εργασίας, ο χρόνος ασφάλισης που εχώρησε από το διορισμό μέχρι την ανάκλησή του παραμένει ισχυρός χωρίς κατ' ακολουθία να τίθεται θέμα ακύρωσης και επιστροφής των καταβληθεισών ασφαλιστικών εισφορών

β) εφόσον αντιθέτως, τα προσκομιζόμενα δικαιολογητικά/αποδεικτικά των προσόντων διορισμού αποτελούν προαπαιτούμενα για την άσκηση επαγγέλματος ή την παροχή συγκεκριμένης εργασίας, ο χρόνος ασφάλισης που εχώρησε από το διορισμό μέχρι την ανάκλησή του δεν είναι ισχυρός

και κατά συνέπεια ακυρώνεται, εκτός εάν εκδοθεί δικαστική απόφαση με την οποία επιβάλλεται η χορήγηση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, οπότε η συνταξιοδοτική παροχή χορηγείται.

Σε αυτές τις περιπτώσεις τίθεται θέμα ακύρωσης και επιστροφής των αντίστοιχων καταβληθεισών ασφαλιστικών εισφορών. Σημειώνεται ότι ειδικά ως προς τις καταβληθείσες εισφορές ασφάλισης ασθένειας, αυτές δεν επιστρέφονται.

Περαιτέρω σημειώνεται ότι σε περίπτωση που δεν μπορεί να χορηγηθεί σύνταξη λόγω των καταστατικών διατάξεων ενός εντασσόμενου στον ΕΦΚΑ φορέα, κλάδου ή τομέα, αυτό δεν εμποδίζει την προσμέτρηση του ως άνω έγκυρου χρόνου για τη λήψη σύνταξης βάσει των διατάξεων άλλου φορέα, κλάδου ή τομέα βάσει των κανόνων της διαδοχικής ασφάλισης.

**Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ**

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

